

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ВИРОБНИЧА КОМПАНІЯ «УКРАЇНА»

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ
ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021 РІК

Директор ТОВ НТВК «УКРАЇНА» _____ Марія УРАЗОВСЬКА

ХАРКІВ

2020

Зміст

Назва розділу	Стор.
Вступ	3
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	21
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	27
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	66
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризику впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	75
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	78
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	81
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.	84
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).	85
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення.	87
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення	90
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	91
12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку	93

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів. Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів та програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – CEO) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявити та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою CEO є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів і підготовці планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу CEO, пов'язані з розвитком стратегічного планування національної практики застосування екологічної оцінки.

Нормативно-правова база проведення CEO в Україні

Основними міжнародно-правовими документами щодо проведення CEO є: Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифіковано Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегії) державної екологічної політики на період до 2030 року» (схвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі CEO згадується в основних інструментах реалізації державної екологічної політики. Тобто стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля – дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки тощо.

CEO в Україні здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проєкті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом).

Об'єкт СЕО і рівень планування

Об'єкт стратегічної екологічної оцінки – Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яким визначаються пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності, сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області, диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції, сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області, активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів, зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв.

Програма розроблена Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації, з урахуванням пропозицій районних державних адміністрацій, об'єднаних територіальних громад та виконкомів міських рад міст обласного значення, відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами).

У Програмі визначено заходи щодо розвитку провідних галузей виробничої та соціальної сфери у 2021 році відповідно до завдань, визначених у актах Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннях Харківської обласної ради, розпорядженнях та дорученнях голови Харківської обласної державної адміністрації.

Головною метою Програми є створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком області на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього, підвищення конкурентоспроможності області, доступності широкого спектра соціальних послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Структуру Програми побудовано відповідно до вказаних пріоритетних напрямів розвитку

У частині I «Пріоритети та основні завдання соціально-економічного розвитку області на 2021 рік» Програми визначено поточну ситуацію, пріоритетні завдання на 2021 рік, спрямовані на вирішення проблемних питань, наведено обласні та державні галузеві програми, що реалізуються в області у відповідних галузях економіки і соціальної сфери.

У частині II Програми наведено основні прогнозні показники на 2021-2023 роки, які є критеріями реалізації пріоритетних завдань Програми.

Частина III Програми містить конкретні заходи Програми щодо реалізації пріоритетних завдань у відповідній сфері, заплановані на 2021 рік, та очікувані результати виконання цих заходів.

У частині IV «Прогнозна сума видатків на фінансування окремих заходів на 2021 рік» наведено заходи, які не включено до наявних в області обласних та державних галузевих програм і фінансування яких буде здійснюватися з обласного бюджету в рамках реалізації Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік.

У частині V Програми «Перелік інвестиційних проектів, які планується реалізувати у 2021 році» наведено перелік об'єктів, будівництво яких передбачено здійснювати в області протягом 2021 року. Вказані об'єкти будуть фінансуватися за рахунок різних джерел, не заборонених законодавством.

Координацію реалізації Програми здійснює Харківська обласна державна адміністрація, її структурні підрозділи спільно з територіальними органами центральних

органів виконавчої влади, які розробили відповідні розділи Програми.

У ході виконання до Програми можуть вноситися зміни. Зміни до Програми затверджуються Харківською обласною радою за поданням Харківської обласної державної адміністрації. Контроль за виконанням Програми здійснює Харківська обласна рада.

Соціальний та економічний розвиток Харківської області

Харківська область є однією з найбільших областей України по території, населенню та розвитку народногосподарського комплексу – це великий промисловий центр України, в якому представлені практично всі види економічної діяльності. Область розміщена на північному сході країни.

Особливості соціально-економічного розвитку – вигідне географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал, що сприяють прискореному соціально-економічному розвитку Харківської області, унаслідок чого вона займає важливе місце в економіці України.

До складу Харківської області входить 27 адміністративних районів, 17 міст, в тому числі 7 обласного значення (Харків, Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Первомайський, Чугуїв), 61 селище міського типу, 1 673 сільських населених пунктів.

У цілому до зведеного бюджету області, з урахуванням трансферів, за 2019 рік надійшло доходів 36 425,8 млн грн. Доходів до загального фонду (без урахування трансферів) надійшло у сумі 19 758,3 млн грн або 101,6% до плану на рік (+313,1 млн грн). У порівнянні з 2018 роком надходження збільшились на 3 410,5 млн грн, або на 25,4%.

У 2019 році індекс промислової продукції по області склав 96,7% при середньому значенні по Україні – 99,5%. Індекс машинобудування по області склав 94,4% (по Україні – 97,8). Обсяг реалізованої промислової продукції у 2019 році по області склав 185,6 млрд грн (5 місце по Україні).

За підсумками 2019 року індекс валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств склав 101,6% (по Україні – 101,1%).

У 2019 році зібрано 4 414,8 тис. тонн зернових та зернобобових культур (5 місце по Україні), що на 15,3% більше 2018 року, середня урожайність склала 42,2 ц/га. У тому числі зібрано: 2 280,9 тис. тонн зерна пшениці при середній врожайності 42,1 ц/га; ячменю – 522,2 тис. тонн при середній врожайності 32,5 ц/га; кукурудзи – 1 479,6 тис. тонн при середній врожайності 53,9 ц/га. Соняшнику зібрано 1478,4 тис. тонн, середня врожайність якого склала 28,0 ц/га.

В сільськогосподарських підприємствах чисельність свиней на кінець 2019 року становила 120,4 тис. голів, що на 21,5% більше, овець – 6,8 тис. голів, що на рівні 2019 року, птиці – 3373,6 тис. голів, що на 7,2% більше в порівнянні з 2018 роком.

Також, за 2019 рік, сільгосппідприємствами області реалізовано на забій сільськогосподарських тварин (у живій масі) 58,3 тис. тонн, що на 29,0% більше 2018 року, вироблено молока – 241,6 тис. тонн (4 місце в Україні), що на 0,7% більше ніж у 2018 році, одержано 351,3 млн шт. яєць, що на 43% більше показника 2018 року.

За 2019 рік до Харківської області надійшло 84,5 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), вибуло 11,7 млн дол. США. Абсолютний приріст, з урахуванням зміни вартості акціонерного капіталу нерезидентів 37,2 млн дол. США, у тому числі курсова різниця склала 36,2 млн дол. США, склав 110,0 млн дол. США (6 місце серед регіонів України), темп до початку 2019 року склав 116,9 % (5 місце серед регіонів України).

В цілому станом на 31.12.2019 загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу), залучених в область, склав 762,5 млн дол. США (9 місце серед регіонів України), у розрахунку на одну особу населення – 287,6 дол. США.

Станом на 31.12.2019 в економіку Харківської області було внесено прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з країн ЄС 600,7 млн дол. США (78,8%).

За 2019 рік надійшло 22 523,2 млн грн (або 954,0 млн дол. США) внутрішніх капітальних інвестицій, темп до 2018 року – 105,7% (по Україні – 115,5%).

За 2019 рік зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області склав 3 598,5 млн дол. США. Темп росту до 2018 року склав 105,1%. У тому числі зовнішньоторговельний оборот товарами Харківської області склав 3 159,9 млн дол. США, зовнішньоторговельний оборот послугами Харківської області склав 438,6 млн дол. США.

Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області з країнами ЄС за 2019 рік склав 1061,92 млн дол. США та збільшився на 6,5%. Зовнішньоторговельний оборот товарами та послугами Харківської області з РФ за 2019 рік склав 505,5 млн дол. США та зменшився на 11,8%.

Експортні поставки збільшилися на 10,7% і склали 1 792,1 млн дол. США. Експорт до країн ЄС склав 465,2 млн дол. США та збільшився на 14,5%. Експорт до РФ склав 267,7 млн дол. США та зменшився на 14,9%.

Імпортні надходження збільшилися на 0,1% і склали 1 806,4 млн дол. США. Імпорт з країн ЄС склав 596,7 млн дол. США та збільшився на 0,9%. Імпорт з РФ склав 282,8 млн дол. США та зменшився на 8,6%.

За січень-грудень 2019 року підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 14 731,3 млн грн (4 місце серед регіонів України). Темп склав 111,8%.

За 2019 рік прийнято в експлуатацію 381,6 тис. м² загальної площі житла, що складає 72,1% до показника за 2018 рік.

Обсяги вантажних перевезень у 2019 році, порівняно з 2018 роком, збільшилися на 2,2%, обсяги пасажирських перевезень зменшилися на 12,0% (по Україні зменшення на 5,0%).

Оборот роздрібної торгівлі у 2019 році склав 81 974,2 млн грн (5 місце по Україні) і збільшився у порівнянних цінах проти попереднього року на 5,3%.

Заробітна платня штатних працівників у 2019 році в порівнянні з 2018 роком збільшилася на 18,6% і склала 9 081 грн.

Середній розмір пенсій по області на 01.01.2020 склав 3 131,07 грн.

Рівень зареєстрованого безробіття на кінець 2019 року становив 1,3% населення працездатного віку.

Пріоритетні та основні цілі та завдання соціально-економічного розвитку Харківської області на 2021 рік

Ціль	Завдання
1. Розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення	
1.1 Розвиток промислового комплексу	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності; - сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області; - диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції; - сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області; - активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств; - сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів; - зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв.
1.2 Розвиток агропромислового комплексу	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області; - оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу;

	<ul style="list-style-type: none"> - оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур, яка буде відповідати оптимальному співвідношенню культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах; - підвищення розміру середньомісячної заробітної плати у галузі сільського господарства та доведення її до рівня середньої по області по усіх галузях економіки; - подальше збільшення виплат за оренду земельних ділянок (паїв) сільськогосподарськими підприємствами залежно від результатів господарської діяльності та фінансово-економічного стану орендаря; - створення умов для розвитку сільських територій; - забезпечення цінової стабільності та товарної наповненості на продовольчому ринку області шляхом проведення ярмаркових та інших заходів.
1.3 Розвиток енергозбереження	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння нарощуванню ресурсної бази паливно-енергетичних ресурсів; - сприяння збільшенню видобутку вуглеводнів за рахунок освоєння нових площ та родовищ та впровадження заходів зі стабілізації та нарощування видобутку вуглеводнів; - сприяння забезпеченню стабільного енергопостачання споживачів області; - сприяння збільшенню обсягів виробництва високоякісних продуктів нафтопереробки; - сприяння розвитку енергозберігаючих та енергоефективних технологій.
1.4 Розвиток транспортного комплексу	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення стійких зв'язків між окремими галузями та районами області, продовження роботи з розбудови та модернізації транспортної інфраструктури; - своєчасне та повне задоволення потреб господарства та населення в перевезеннях.
1.5 Реформування житлово-комунального господарства	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства; - продовження роботи щодо оснащення житлових будинків приладами обліку; - впровадження енергозберігаючих заходів в житлово-комунальному господарстві; - підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області; - скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах; - безумовне освоєння коштів, виділених з бюджетів всіх рівнів та обласного екологічного фонду; залучення інвестицій.
1.6 Охорона навколишнього природного середовища	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області; - скорочення викидів від великих зпальювальних установок; - впровадження екологічно безпечного механізму поводження з побутовими та промисловими відходами; - розширення мережі природно-заповідного фонду.
1.7 Розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння залученню забудовниками інвестиційних ресурсів для будівництва житла та реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів, що мають будівельну складову; - формування фонду економічних проєктів житлових будинків та об'єктів соціальної сфери для повторного використання при забудові

	<p>населених пунктів із метою скорочення строків проектування та вартості проектних робіт;</p> <ul style="list-style-type: none"> - надання пропозицій щодо вдосконалення існуючих і розроблення нових законодавчих і нормативно-правових актів із питань розвитку будівельної галузі; - формування матеріально-технічної бази житлового будівництва на основі сучасних архітектурно-планувальних, конструктивних та технічних рішень; - сприяння реалізації діючих в області програм житлового будівництва; - сприяння росту виробництва будівельних матеріалів; - створення економічних передумов і стимулів залучення у житлову сферу коштів громадян як потенційних інвесторів, довготермінових кредитів комерційних банків та інших позабюджетних джерел.
<p>1.8 Розвиток споживчого ринку</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення сталого розвитку споживчого ринку, у тому числі за рахунок утримання позитивної динаміки основних показників та розвитку мережі сучасних об'єктів торгівлі, ресторанного господарства та побутового обслуговування населення; - проведення роботи з удосконалення функціонування роздрібних ринків із продажу продовольчих та непродовольчих товарів; - сприяння забезпеченню захисту прав споживачів; - сприяння створенню конкурентного цінового середовища та вільного доступу до продукції місцевих виробників, у тому числі виробників сільгосппродукції; - забезпечення проведення в районах і містах регіону ярмаркових заходів у вихідні та святкові дні із залученням місцевих товаровиробників.
<p>2. Забезпечення умов для стійкого економічного розвитку</p>	
<p>2.1 Інвестиційна діяльність</p> <p>2.1.1 Капітальні інвестиції</p>	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння збільшенню обсягу інвестицій у модернізацію, технічне та технологічне переоснащення діючих підприємств області; - робота щодо супроводу інвестиційних проектів відповідно до вимог чинного законодавства України; - сприяння підвищенню інвестиційної активності реального сектору економіки; - робота щодо покращення основних показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, перш за все – державного сектору економіки; - сприяння розвитку інституційних механізмів інвестування, таких як державно-приватне партнерство та залучення інвесторів на умовах угод про розподіл продукції.
<p>2.1.2 Іноземні інвестиції</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення виконання Плану заходів з реалізації Стратегії популяризації інвестиційного потенціалу України у світі на період до 2025 року; - здійснення заходів щодо відбору інвестиційних проектів (пропозицій) з метою реалізації їх у пріоритетних галузях економіки Харківської області; - формування переліку потенційних об'єктів інвестування, які можуть бути запропоновані на розгляд інвесторам: вільні земельні ділянки типу «Greenfield» та вільні виробничі площі типу «Brownfield», забезпечення його актуальності; - супровід роботи, за необхідності, консультативно-дорадчих органів: Інвестиційної ради Харківської області та Робочої групи з

	<p>питань захисту прав інвесторів на території Харківської області;</p> <ul style="list-style-type: none"> - налагодження та поглиблення взаємодії з дипломатичними установами іноземних держав в Україні та в Харківській області, представництвами міжнародних організацій, асоціацій та фондів з метою створення привабливого інвестиційного іміджу регіону; - формування інформаційних матеріалів, орієнтованих на цільові групи інвесторів, з урахуванням визначених сфер і напрямів діяльності; - надання інформаційної підтримки потенційним іноземним інвесторам для входження на інвестиційний ринок України; - сприяння поширенню інформації щодо інвестиційного потенціалу Харківської області через закордонні дипломатичні установи України з метою залучення інвестицій в економіку регіону; - інформування ділових кіл Харківської області, дочірніх компаній, представництв іноземних компаній щодо міжнародних економічних форумів, конференцій та виставкових заходів, які проводитимуться в Україні та за кордоном у 2021 році; - сприяння запрошенню представників органів влади та ділових кіл іноземних країн до участі у міжнародних заходах інвестиційного характеру, проведення яких передбачається у Харківській області у 2021 році.
<p>2.2 Зовнішньо-економічна діяльність</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення виконання Плану завдань і заходів з реалізації Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки; - поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків з країнами – торговельними партнерами Харківської області шляхом обміну переліками основних видів експортної продукції та послуг; - здійснення заходів щодо залучення прямих іноземних інвестицій в експортоорієнтований сектор промислового виробництва і агропромисловий комплекс регіону; - сприяння налагодженню ділових контактів суб'єктів господарювання області з потенційними іноземними партнерами з метою укладання контрактів на постачання готової продукції та пошук шляхів залучення харківських підприємств до міжнародних коопераційних зв'язків як виробників комплектуючих частин; - здійснення заходів щодо розширення диверсифікації експортного потенціалу харківських товаровиробників, в першу чергу, провідних підприємств машинобудівної та хімічної галузей промисловості, підприємств харчової та переробної промисловості області; - сприяння суб'єктам господарювання регіону у зміцненні позицій на традиційних ринках та вихід на нові ринки експорту товарів та послуг (поширення інформації про чинні умови та можливості виходу на нові ринки); - створення сприятливих умов для збільшення обсягів експорту усіх видів послуг, зокрема, інформаційно-комунікаційних, інжинірингових, освітніх, фінансових, медичних, туристичних тощо; - інформування ділових кіл Харківщини щодо виставково-ярмаркових заходів, які проводяться в іноземних країнах; - надання інформаційної підтримки потенційним іноземним експортерам для входження на український ринок; - сприяння участі представників малого та середнього бізнесу Харківської області в експортній діяльності регіону та підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках; - сприяння підвищенню фахового рівня спеціалістів

	<p>підприємств - експортерів регіону (інформування щодо освітніх проєктів, програм, тренінгів, бізнес-майстерень тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> - проведення публічних заходів з метою презентації експортного потенціалу Харківської області та налагодження бізнес-зв'язків із діловими колами іноземних країн (міжнародні економічні форуми, конференції, бізнес-місії тощо).
<p>2.3. Розвиток малого та середнього бізнесу</p>	<ul style="list-style-type: none"> - організація комплексної консультативної допомоги, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва; - організація систематичного інформування і консультацій для підприємців з актуальних питань їх діяльності; - розробка нових інструментів підвищення фінансової грамотності населення Харківщини; - кредитування суб'єктів малого і середнього підприємництва банками-партнерами Харківської області за державною Програмою «Доступні кредити 5-7-9%»; - сприяння розвитку виробництва якісних продуктів харчування; - розвиток підприємництва у громадах через створення ланцюгів доданої вартості; - створення нових робочих місць у громадах; - створення нових економічних можливостей в громадах; - проведення щороку заходів у рамках «Європейського тижня підприємництва» та у рамках «Глобального тижня підприємництва» з метою популяризації кращих практик ведення підприємництва, інформування щодо нових можливостей для розвитку власної справи, доступу до кредитно-фінансових ресурсів, проведення обговорень проблемних питань розвитку підприємництва; - забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва регіону з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності; - сприяння доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва регіону до сучасних знань та найкращих практик.
<p>2.4 Координація міжнародної технічної допомоги та співробітництво з міжнародними організаціями</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Налагодження та розширення співробітництва з міжнародними організаціями, програмами зовнішньої допомоги Європейського Союзу на території Харківської області, програмами та проєктами Європейського Союзу та НАТО, міжнародними донорськими організаціями. Організація та проведення: <ul style="list-style-type: none"> - робочих зустрічей, - інформаційно-презентаційних заходів, семінарів, тренінгів для потенційних реципієнтів Харківської області спільно з представниками міжнародних донорських організацій щодо можливостей участі в міжнародних проєктах та програмах. 2. Сприяння організаціям та установам Харківської області, органам місцевого самоврядування та об'єднаним територіальним громадам в підвищенні кваліфікації та потенціалу працівників у сфері проєктного менеджменту (пошук проєктів, управління життєвим циклом проєкту). 3. Сприяння організаціям та установам Харківської області, органам місцевого самоврядування та об'єднаним територіальним громадам в налагодженні співпраці з організаціями, що реалізують ініціативи, проєкти та програми міжнародної технічної допомоги на території області.

	<p>4. Надання консультацій потенційним реципієнтам Харківської області, інформування цільової аудиторії щодо актуальних запитів на надання проектних пропозицій, профільних новин та наявних методичних матеріалів.</p> <p>5. Розробка та розповсюдження тематичних інформаційних добірок актуальних програм та проєктів міжнародної технічної та іншої фінансової допомоги.</p>
2.5 Реформування системи надання адміністративних послуг	<ul style="list-style-type: none"> - організації роботи ЦНАП за принципом «фронт-офіс» - максимально відкритий простір для роботи з відвідувачами; - впровадження проєктів щодо оснащення ЦНАП «програмними продуктами» (електронний документообіг, підключення до державних реєстрів тощо); - залучення споживачів до оцінки якості надання адміністративних послуг, що дозволятиме чіткіше визначати нагальні проблеми у сфері надання адміністративних послуг та шляхи їх вирішення; - впровадження проєктів щодо оптимізації процесу надання адміністративних послуг та їх надання в електронному форматі.
2.6 Цифрова інфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> - отримання даних щодо доступності підключення ШСД; - забезпечення прозорості подальшого розширення ШСД; - виявлення перспективних напрямів удосконалення; - підтримка процесів планування та прийняття рішень щодо збору більш точної інформації стосовно проблемних зон розвитку мережі ШСД; - забезпечення технічної можливості підключення до фіксованого ШСД зі швидкістю 100 Мбіт/с для населення; - підключення закладів соціальної інфраструктури, що надають соціальні послуги та органів місцевого самоврядування до ШСД із швидкістю не менше 100 Мбіт/с; - удосконалення доступу до магістральних оптичних мереж Харківської області; - моніторинг покриття Інтернетом території Харківської області та якості послуг ширококутного доступу до Інтернету; - розрахунок оплати операторами/провайдерами за користування інфраструктурою для надання телекомунікаційних послуг, передбачивши пропорційний розподіл витрат між операторами на підтримку інфраструктури, до якої вони мають доступ; - забезпечення доступності Інтернету для осіб з інвалідністю.
3. Підвищення стандартів життя	
3.1 Демографічна політика	<ul style="list-style-type: none"> - покращення умов та підвищення рівня оплати праці; - матеріальна підтримка найбільш незахищених верств населення; - покращення стану здоров'я населення; - збереження та утворення пріоритетності сімейних цінностей; - більш повне задоволення освітніх, культурних потреб населення.
3.2 Стан справ щодо соціально-правового забезпечення дітей	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення першочергового права кожної дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування на виховання в сім'ї; - проведення постійної роботи щодо забезпечення сталої кількості функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на території міст та районів; - розвиток соціальних послуг для сімей, які опинились у складних життєвих обставинах в громадах, в тому числі розвитку патронату над дитиною; - забезпечення умов для влаштування до родин дітей старшого

	<p>шкільного віку, великих родинних груп дітей та дітей з інвалідністю, що потребує подальшого розвитку альтернативних форм сімейного виховання, в тому числі утворення малих групових будинків в області;</p> <ul style="list-style-type: none"> - підвищення якості соціального супроводження прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу; сімей-опікунів/піклувальників; налагодження тісної взаємодії із суб'єктами, які здійснюють роботу з прийомними сім'ями, дитячими будинками сімейного типу, з метою обміну інформацією про попередження проблемних питань, які виникають у родинах; посилення контролю за дотриманням прав дітей, які перебувають у сімейних формах виховання; - проведення інформаційних кампаній з метою формування позитивного ставлення суспільства до реформування системи інституційного догляду, запровадження послуги патронату над дитиною та розвитку альтернативних форм сімейного виховання; - організація методичних заходів для працівників служб у справах дітей об'єднаних територіальних громад тощо.
<p>3.3 Зайнятість населення та ринок праці</p>	<ul style="list-style-type: none"> - повернення офіційно незайнятих громадян до економічно доцільної діяльності шляхом сприяння у працевлаштуванні, проходженні професійного навчання, участі в оплачуваних громадських роботах; - підвищення результативності реалізації активних програм сприяння зайнятості (працевлаштування, професійне навчання із застосуванням елементів дистанційного та дуального навчання, громадські роботи та інші роботи тимчасового характеру, програми підтримки підприємництва, підтримка роботодавців та суб'єктів малого підприємництва у створенні нових робочих місць шляхом реалізації державних компенсаторних механізмів); - сприяння розвитку підприємницьких ініціатив населення, зокрема безробітних, у першу чергу, молоді та мешканців сільської місцевості і малих міст області; - зменшення дисбалансу на ринку праці шляхом підвищення ефективності професійного навчання населення на основі впровадження інноваційних моделей освітніх технологій; - реалізація державної профорієнтаційної політики, що сприятиме відродженню престижності робітничих професій, формуванню мотивації до свідомого вибору професійної діяльності, збалансуванню попиту та пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці; - індивідуальний підхід в оперативному вирішенні кадрових проблем роботодавців та сервісній підтримці сприяння зайнятості та розвитку професійної кар'єри безробітних та шукачів роботи; - активізація співпраці усіх стейкхолдерів ринку праці, зокрема шляхом поширення практики місцевих партнерств у галузі зайнятості; - запобігання фактам неофіційних трудових відносин; - посилення співпраці з об'єднаними територіальними громадами для вирішення питань розвитку громад, забезпечення зайнятості та соціальної захищеності їх жителів.
<p>3.4 Грошові доходи населення та заробітна плата</p>	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення заборгованості з виплати заробітної плати; - дотримання умов Генеральної, галузевих угод та колективних договорів у частині оплати праці, недопущення необґрунтованого зменшення заробітної плати та впровадження скороченого робочого часу.

3.5 Соціальне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - здійснення методичного супроводу із забезпечення надання соціальних послуг безпосередньо на рівні громади, виходячи з потреб громади; - підготовка надавачів соціальних послуг; - сприяння запровадженню моделі надання інтегрованих соціальних послуг безпосередньо у громаді; - забезпечення адресності надання державних соціальних допомог; - забезпечення адресності призначення житлових субсидій.
3.6 Охорона праці	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація заходів поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в Харківській області на 2021-2025 роки; - забезпечення соціального захисту працюючих, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, своєчасного та якісного проведення атестації робочих місць за умовами праці.
3.7 Охорона здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення ролі та відповідальності місцевих органів влади у розбудові ефективної медичної інфраструктури, консолідації ресурсної складової у форматі єдиного медичного простору, впровадженню інформаційних технологій та розробці місцевих галузевих програм; - виконання завдань, визначених базовими нормативними документами, у частині динамічного спостереження, медичного супроводу та профілактики захворювань на первинному рівні медичної допомоги; - ефективне використання ресурсів та залучення інвестицій для розвитку спроможної мережі закладів всіх рівнів; - формування спроможної мережі надавачів медичних послуг та визначення клінічних маршрутів пацієнтів у межах госпітального округу; - оптимізація вузькопрофільних спеціалізованих закладів у територіальні медичні об'єднання (фтизіатричне, дерматологічне, психіатричне та ін.); - завершення будівництва медичних амбулаторій у сільській місцевості; - створення відділень екстреної медичної допомоги в опорних закладах у рамках реалізації програми Президента України «Велике будівництво»; - подальше покращення матеріально-технічного стану закладів всіх рівнів; - покращення кадрового забезпечення закладів, сприяння безперервному професійному розвитку медичних працівників; - запровадження інституту громадського здоров'я; - подальша реалізація програмно-цільового методу з метою ефективного використання бюджетних коштів у форматі комплексної обласної програми «Здоров'я Слобожанщини»; - забезпечення ефективної соціальної комунікації з метою роз'яснення суті, механізмів та очікуваних результатів реформи широким верствам населення.
3.8 Підтримка дітей та молоді	<ul style="list-style-type: none"> - збереження та розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; - забезпечення доступності інформації про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, розташовані в межах області; - збільшення кількості дітей, охоплених саме оздоровчими послугами (не менше 21 дня); - збільшення обсягів фінансування галузі за рахунок залучення

	коштів з усіх джерел, не заборонених законодавством.
3.9 Фізична культура і спорт	<ul style="list-style-type: none"> - збереження мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підготовка спортивного резерву області, збільшення кількості дітей, залучених до занять фізичною культурою та спортом, залучення молодих спеціалістів до роботи в сфері фізичної культури та спорту; - пропагування серед населення області здорового способу життя, створення умов для якісної діяльності центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»; - підтримка та подальший розвиток спорту вищих досягнень; - збереження та розвиток матеріально-технічної бази сфери; - збільшення обсягів фінансування галузі за рахунок залучення коштів з усіх джерел, не заборонених законодавством.
3.10 Освіта	<ul style="list-style-type: none"> - удосконалення та розвиток мережі закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти комунальної форми власності; - удосконалення та розвиток мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти; - покращення матеріально-технічної бази закладів освіти за рахунок усіх джерел фінансування; - формування обсягів і структури регіонального та державного замовлення на підготовку робітничих кадрів у закладах освіти області відповідно до потреб ринку праці та розвитку економіки області; - впровадження інклюзивної освіти у закладах освіти області; - підтримка учнівської обдарованої молоді.
3.11 Культура і туризм	<ul style="list-style-type: none"> - покращення та осучаснення матеріально-технічної бази закладів культури області; - надання культурних послуг закладами культури і мистецтва області населенню відповідно до нових вимог; - розширення міжнародної культурної співпраці з метою створення позитивного та привабливого іміджу області; - участь у міжнародних грантових програмах та інвестиційних проектах, залучення інвестицій у галузі «Культура» і «Туризм»; - забезпечення культурного попиту в об'єднаних територіальних громадах; - створення належних умов для здобуття початкової мистецької освіти (зокрема для соціально-незахищених категорій дітей, молоді); - збереження, відновлення (реставрація, консервація, реабілітація, музеєфікація) та популяризація історико-культурної спадщини; - популяризація туристичного потенціалу області; - розвиток туристичної сфери на території об'єднаних територіальних громад.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Задля забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку ДДП з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку території Харківської області, на замовлення Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації ТОВ НТВК «УКРАЇНА» розроблено Звіт про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік.

Рівень планування – місцевий.

СЕО та стадії її здійснення

Стратегічна екологічна оцінка виконується відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», статті 5 Закону України «Про державні цільові програми», постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106 «Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм», зі змінами у звіті про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік, що розробляється згідно Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, в обсягах, визначених вимогами статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Оцінка проводилась паралельно з підготовкою Програми.

Для розробки СЕО передбачається:

- проведення аналізу існуючих матеріалів щодо стану довкілля (доповідь про стан довкілля, дані моніторингу стану довкілля, статистичні дані та таке інше);
- лабораторні дослідження стану довкілля та їх аналіз (у разі необхідності);
- проведення незалежних експертних оцінювань та наукових досліджень (у разі необхідності).

Запропонована методологія проведення СЕО Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік, як і методологія розроблення самої Програми, складається з шести етапів:

Етап 1. Підготовчий

1.1. Ухвалення рішення про проведення СЕО. На даний момент в Україні не визначена законодавча процедура проведення СЕО. Тому рішення щодо проведення СЕО може бути прийнято обласною державною адміністрацією та / або обласною радою.

1.2. Створення Робочої групи з СЕО та забезпечення її постійної взаємодії з усіма розробниками Програми. Робоча група формується з представників органів влади та місцевого самоврядування, експертів з охорони довкілля, експертів з СЕО, науковців, представників громадськості та інших заінтересованих сторін. Робочій групі має бути забезпечений вільний доступ до інформації та можливість надавати коментарі й рекомендації розробникам Програми.

1.3. Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає необхідність проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, яким має бути надана можливість прокоментувати проєкт Програми та звіт про СЕО.

1.4. Визначення кола заінтересованих сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до участі та консультацій. Успішна та ефективна участь громадськості є важливою для успіху СЕО. Відповідно до Протоколу про СЕО громадськості мають бути надані можливості для участі в СЕО. Проєкт Програми та звіт про СЕО мають бути своєчасно доведені до відома громадськості. Заінтересованій громадськості повинна бути надана можливість висловити свою думку щодо проєкту Програми, а також щодо звіту про СЕО.

1.5. Інформування громадськості. Вимоги щодо інформування громадськості сформульовані в статті 5 «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція). Інформування громадськості є важливою складовою на усіх етапах СЕО. На підготовчому етапі необхідно проінформувати про початок процесу СЕО та формування Робочої групи з СЕО.

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО

2.1. Визначення ключових регіональних екологічних проблем. Огляд екологічних

проблем необхідний для того, щоб допомогти зосередити СЕО на тих складових довкілля, які є важливими для регіону. Група з СЕО має визначити головні регіональні екологічні проблеми на основі наявних аналітичних матеріалів. Рейтинг цих проблем може бути визначений шляхом експертного опитування членів Робочої групи з СЕО, а також більш широкого соціологічного опитування.

2.2. Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки має охоплювати природні, соціально-економічні та культурні ресурси та регіональні взаємозв'язки між ними, а також практику землекористування, на яку може потенційно вплинути будь-який з альтернативних сценаріїв, розроблених для регіону. Ідеальними є випадки, коли просторові межі оцінки співпадають з природними межами річкових басейнів, геологічних регіонів або екосистем.

2.3. Проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я щодо того, яка інформація має бути включена до звіту про СЕО.

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території області

3.1. Збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Необхідно визначити складові довкілля (як екологічні, так і соціально-культурні), на яких буде зосереджено увагу регіональної СЕО. Важливо визначити ключові показники, які характеризують стан складових довкілля. Ці показники дозволять особам, що приймають рішення, оцінити зміни у довкіллі, зосередивши увагу на тих параметрах, які реагуватимуть на зміни і створюватимуть зворотний зв'язок, а також тих параметрах, моніторинг яких буде ефективним. Зібрана інформація дозволить оцінити поточний стан довкілля.

3.2. Проведення SWOT-аналізу з точки зору екологічної ситуації. SWOT-аналіз дозволяє виявити сильні і слабкі сторони екологічної ситуації в області, а також можливості й загрози, які впливатимуть на екологічну ситуацію. Виявлення загроз сприятиме оцінці їх впливу на довкілля, а визначення можливостей сприятиме пошуку шляхів зменшення впливу планованої діяльності на довкілля.

3.3. Проведення аналізу трендів стану довкілля. Якісна оцінка екологічних проблем регіонального розвитку в минулому є основою для початку розроблення документації з СЕО. В багатьох випадках 50% і більше загального часу на проведення СЕО витрачається саме на визначення базового рівня стану довкілля.

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність національним і регіональним екологічним цілям)

4.1. Оцінка ступеню врахування національних і регіональних екологічних цілей в заходах і проєктах Програми. Група з СЕО оцінює ступінь врахування природоохоронних національних і регіональних цілей в рамках запропонованої Програми. Для цього використовуються екологічне законодавство, стратегічні документи національної екологічної політики, регіональні стратегічні документи та національні й регіональні екологічні програми.

4.2. Проведення консультацій з громадськістю щодо екологічних цілей. Результати оцінки ступеню врахування екологічних цілей слід обговорити з громадськістю для того, щоб зібрати зауваження та пропозиції і врахувати їх в документації з СЕО.

4.3. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру. Чинники змін у регіоні можуть бути антропогенними або природними. До таких чинників відносять також регіональну політику та управлінські дії. Зміни екологічної ситуації в області часто обумовлені взаємодією економічних, адміністративних, демографічних і соціально-культурних чинників, а також рівнем розвитку промисловості, сільського господарства, науки і технологій. Чинниками регіональних змін можуть бути розширення або скорочення певних галузей економіки (гірничодобувна промисловість, енергетика, сільське господарство, переробна промисловість, лісове господарство тощо); зміна моделей міського та сільського розвитку; розширення або звуження взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями; зміни чисельності населення в регіоні; зміни у практиці землекористування тощо. Важливо також виокремити чинники регіонального рівня і чинники, пов'язані з

національними, міжнародними та глобальними впливами. Чинники більш високого (надрегіонального) рівня часто пов'язані з національною політикою та міжнародними угодами, спрямованими, наприклад, на збалансований розвиток, збереження біорізноманіття, протидію зміні клімату.

4.4. Проведення оцінки впливу Програми на складові довкілля. У випадку, коли у Програмі передбачаються конкретні заходи і проекти, що мають територіальну прив'язку, група з СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на складові довкілля (вплив на атмосферне повітря, воду, ґрунти, природні ресурси, флору і фауну). У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проектів, оцінка впливів Програми ґрунтується на експертній оцінці членів робочої групи з СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів.

4.5. Проведення оцінки впливу Програми на стан здоров'я населення. У випадку, коли в Програмі передбачаються конкретні заходи і проекти, що мають територіальну прив'язку, група з СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на стан здоров'я населення. У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проектів, оцінка впливів Програми ґрунтується на експертній оцінці членів робочої групи з СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів.

Етап 5. Розроблення документації з СЕО та передача на затвердження

5.1. Підготовка звіту про СЕО та рекомендацій щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Програми. Усі етапи проведення СЕО мають знайти своє відображення в звіті про СЕО. На основі проведеного аналізу група з СЕО готує рекомендації щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Програми.

5.2. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості. Обговорення документації з СЕО є суттєвою складовою СЕО, оскільки це дозволяє не лише ознайомити громадськість з результатами СЕО, а й зібрати пропозиції заінтересованих органів влади та громадськості до Програми. Заінтересовані органи влади можуть оцінити правильність організації процесу СЕО та оцінити якість документації з СЕО.

5.3. Розроблення остаточного проекту документації з СЕО та передача в обласну державну адміністрацію / обласну раду для розгляду та ухвалення. Група з СЕО забезпечує врахування в звіті про СЕО рекомендацій заінтересованих органів влади та громадськості. Звіт про СЕО, розроблений в процесі СЕО, передається регіональним органам влади для розгляду та ухвалення. Загалом, рекомендації СЕО мають бути максимально враховані в кінцевому варіанті Програми.

5.4. Забезпечення доступу громадськості до розробленої документації. Розроблена документація з СЕО має розміщуватися на веб-сайтах обласної державної адміністрації / обласної ради поряд із затвердженою Програмою.

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу впровадження Програми на довкілля

6.1. Створення системи моніторингу та оцінки впливу Програми на довкілля. Документація з СЕО має містити пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження Програми на довкілля. Ця система має враховувати той факт, що планування регіонального розвитку – це поступовий процес, який залежить від розроблення та схвалення Програми, відбору проектів з її реалізації, моніторингу фактичного впливу та запуску нового циклу планування. СЕО має бути складовою частиною усіх цих етапів планування. У зв'язку з цим, хід реалізації Програми необхідно контролювати з врахуванням: 1) показників, які характеризують виконання природоохоронних заходів під час реалізації Програми; 2) результатів оцінки впливу на довкілля окремих проектів, які виконуватимуться в рамках Програми.

6.2. Утворення робочого органу з моніторингу впливу Програми на довкілля. Для

моніторингу впливу Програми на довкілля має бути створений робочий орган. Цей орган може функціонувати у складі робочої групи з моніторингу Програми. До його складу можуть увійти члени робочої групи з СЕО, а також представники громадськості. Робочий орган з моніторингу має забезпечити доступ громадськості та органів влади до результатів моніторингу.

Слід зазначити, що СЕО визначаються умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у тому числі щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів), ймовірні наслідки від такої діяльності та об'єктів, інше.

Під час підготовки звіту про СЕО в якості джерела необхідної інформації будуть використовуватися нормативно-правові акти, матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали науково-дослідних робіт, архівні матеріали, відкриті дані з офіційних веб-сайтів.

В зв'язку з тим, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації, закрити всі прогалини в рамках СЕО неможливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень, Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності, що визначена вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Передбачається проведення цільового аналізу та буде здійснена оцінка наслідків реалізації ДДП.

Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

В рамках проведення процедури стратегічної екологічної оцінки ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» складено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки та опубліковано у друкарських засобах масової інформації, а саме:

- газета «ЕКОсвіт» від 09.11.2020 № 44;
- газета «Харьковский Курьер» від 09.11.2020 № 90.

Замовником ДДП – Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації забезпечується вільний доступ громадськості до документів протягом усього строку громадського обговорення в приміщенні Департаменту економіки і міжнародних відносин за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх.

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості Замовником ДДП оприлюднено заяву про визначення обсягу СЕО проекту документу державного планування «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Харківської обласної державної адміністрації на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин, з яким можна ознайомитися за посиланням <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/43045>.

Рисунок 1.1 Місце розміщення заяви про визначення обсягу СЕО проекту ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» на офіційному веб-сайті Харківської обласної державної адміністрації.

kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturi-pidrozdili/717/43045

Сервіси Яндексу Почта PowerTurk TV :: Ол... Новини@Mail.Ru... ДБН - ГОСТы, СНи... Серіали TUTI Сер... Купить VAG 3C107... Скачать бесплатно... Другие закладки

ОФІЦІЙНИЙ ВЕБ-САЙТ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Версія для слабозорих UKR PYS EN

Пошук

Адміністрація Документи Адмінпослуги Зворотній зв'язок Доступ до публічної інформації Новини Про область

Головна > Обласна державна адміністрація > Структура адміністрації > Структурні підрозділи > Департамент економіки і міжнародних відносин

Поточна діяльність

04 листопада 2020 | 13:37

[Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік.](#)

[Аналітична довідка щодо сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Харківській області за III квартал 2020 року.](#)

[Звіт про виконання плану роботи Харківської обласної державної адміністрації до 2020 року з виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року за I півріччя 2020 року.](#)

[Аналітична довідка щодо сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Харківській області за II квартал 2020 року.](#)

[Інформація про допомогу по частковому безробіттю, яку можуть отримати представники малого та середнього бізнесу.](#)

ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

КЕРІВНИЦТВО АДМІНІСТРАЦІЇ

- Керівництво адміністрації
- Кучер Олексій Володимирович
- Егорова-Луценко Тетяна Петрівна
- Грицьков Євгеній Володимирович
- Пастух Тарас Тимофійович
- Скакун Олександр Євгенович
- Тихонченко Руслан Сергійович
- Ключевський Володимир Іванович

kharkivoda.gov.ua/content/documents/431/43045/files/Заява_1Програма_економічного_і_соціального_розвитку.pdf

Сервіси Яндексу Почта PowerTurk TV :: Ол... Новини@Mail.Ru... ДБН - ГОСТы, СНи... Серіали TUTI Сер... Купить VAG 3C107... Скачать бесплатно... Другие закладки

Заява_1Програма_економічного_і_соціального_розвитку.pdf 1 / 5

ЗАЯВА
про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки
проекту Програми економічного і соціального розвитку
Харківської області на 2021 рік

1. Замовник СЕО
Замовником проекту документу державного планування є Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації. Юридична адреса: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх. Електронна адреса: uek@kharkivoda.gov.ua, тел. (05745) 705 10 17, 705 10 29, 705 10 51.

2. Вид та основні цілі ДДП, його зв'язок з іншими документами державного планування
Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яким визначаються пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності, сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області, диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції, сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області, активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів, зростання енергоефективності виробництва, економії енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або

Протягом строку громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (15 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

Також заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки ДДП було надіслано органам виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та у сфері охорони здоров'я.

В листі від 11.11.2020 № 03.02-19/4636 від Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації були отримані пропозиції стосовно визначення обсягу дослідження та рівня деталізації інформації, що має бути включена до Звіту про стратегічну екологічну оцінку, та визначена низка питань,

яким необхідно приділити увагу під час виконання стратегічної екологічної оцінки. Надані пропозиції були враховані під час здійснення СЕО та підготовки звіту, у відповідності до вимог діючого природоохоронного законодавства, Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та з урахуванням Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Міністерством екології та природних ресурсів України.

Листом від 09.11.2020 року №16/331 Департамент охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації повідомив про відсутність зауважень до обсягу та рівня деталізації інформації стратегічної екологічної оцінки.

1. Зміст та основні цілі документу державного планування. Його зв'язок з іншими документами державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка розроблена для проекту ДДП, а саме для «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік», з метою реалізації заходів та проєктів, спрямованих на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2021 році.

Рішення ДДП передбачають розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення: промисловий комплекс, агропромисловий комплекс, енергозабезпечення, транспортний комплекс, реформування житлово-комунального господарства, охорона навколишнього природного середовища, розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом, розвиток споживчого ринку, а також охоплює усі види господарської діяльності: промисловий, агропромисловий і транспортний комплекси, енергозбереження та енергоефективність, паливно-енергетична галузь, житлово-комунальне господарство та комунальну інфраструктуру, соціальне забезпечення, впровадження заходів територіального планування, освіти, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт; культуру і туризм, охорону навколишнього природного середовища.

Головними екологічними проблемами, що мають відношення до Програми, є: захист атмосферного повітря; необхідність відновлення та модернізація головних споруд та мереж інженерної інфраструктури (зливова каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), розвиток системи поводження з твердими побутовими і промисловими відходами, збереження природних рослинних ресурсів.

За кожним пріоритетним напрямком Програми розробляється низка заходів і проєктів, які відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», можуть мати значний вплив на довкілля та підлягатимуть оцінці впливу на довкілля.

Пріоритетні цілі та завдання на 2021 – 2023 роки:

- підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності;
- сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області;
- диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції;
- сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області;
- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
- сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів;
- зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв;
- збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області;
- оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу;
- оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур, яка буде відповідати оптимальному співвідношенню культур у сівоzmінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах;
- подальше збільшення виплат за оренду земельних ділянок (паїв) сільськогосподарськими підприємствами залежно від результатів господарської діяльності та фінансово-економічного стану орендаря;
- створення умов для розвитку сільських територій;

- скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства;
- продовження роботи щодо оснащення житлових будинків приладами обліку;
- впровадження енергозберігаючих заходів в житлово-комунальному господарстві;
- підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області;
- скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- безумовне освоєння коштів, виділених з бюджетів всіх рівнів та обласного екологічного фонду.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Програми розглянуті та проаналізовані документи, що містять екологічні цілі, а також заходи і завдання у сфері охорони здоров'я: Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (який набрав чинності 01.01.2020). Аналіз відповідності завдань ДДП цілям екологічної політики та соціально-економічного розвитку наведено в таблиці 1.1.

Аналіз ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік»

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, та екосистемний підхід і удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення і затвердження ДДП.

Програма розробляється з урахуванням завдань та положень інших документів державного планування, а саме:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695;
- Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019;
- Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки, затвердженої рішенням Харківської обласної ради від 27.02.2020 №1196-VII;
- Основного прогнозу макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2021 рік, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 671.

Регіональних природоохоронних програм:

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2009-2013 роки та на перспективу до 2020 року, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 29.10.2009 № 1413-V (зі змінами).

Програма «Питна вода Харківської області» на 2012-2020 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 01.03.2012 № 350-VI, яка спрямована на забезпечення населення області якісною питною водою, що є однією із найважливіших проблем, від розв'язання якої залежить збереження здоров'я та підвищення рівня життя населення.

Комплексна Програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 20.06.2013 № 746-VI, розроблена з метою підвищення ефективності використання меліоративних систем області, а також відновлення ролі меліоративних земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні області.

Серед основних заходів Програми щодо реалізації пріоритетних завдань, що можуть мати безпосередній вплив на довкілля, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та капітальний ремонт водних свердловин;

- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- будівництво полігонів твердих побутових відходів;
- будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттесортувальних комплексів;
- будівництво теплоелектроцентралі;
- будівництво газопроводів високого тиску;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Таблиця 1.1. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля щодо виявлених проблем в інших актах законодавства

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані із проектом ДДП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	Можливе створення джерел викиду в атмосферне повітря від підприємств та можливе збільшення автотранспорту в районі провадження заходів та проектів Програми.	<p>Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.</p> <p>Зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин: стаціонарними джерелами на 25 відсотків від базового рівня.</p> <p>Визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу (діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин з метою їх врахування при встановленні технологічних нормативів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення.</p> <p>Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.</p>

Водні ресурси	Можливе створення нових суб'єктів водоспоживання та водовідведення під час провадження заходів та проєктів Програми.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Реформування сфери охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів. Реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд з метою зниження на 15 відсотків рівня забруднення вод забруднюючими речовинами (насамперед органічними речовинами, сполуками азоту і фосфору), а також зменшення на 20 відсотків (до базового року) скиду недостатньо очищених стічних вод.
Земельні ресурси	Вплив на ґрунтовий покрив при будівельних роботах, антропогенна трансформація рельєфу внаслідок провадження заходів та проєктів Програми. Можливе забруднення, засмічення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.
Управління відходами	Можливе утворення нових джерел відходів промислового та побутового характеру внаслідок провадження заходів та проєктів Програми.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Мінімізація утворення, сортування, переробка та безпечна утилізація або захоронення відходів. Збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Цільовий аналіз ДДП

При проведенні цільового аналізу формується перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснюється подальший аналіз проєкту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу, формуються на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО проводиться аналіз основних елементів проєкту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проєкт ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таблиця 1.2. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення з основними елементами проєкту ДДП.

Цілі з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	Проєкт ДДП
1. Дотримання законодавства у сфері охорони атмосферного повітря.	<p>Пріоритетними завданнями Програми є сприяння розвитку енергозберігаючих та енергоефективних технологій, а також впровадження енергозберігаючих заходів в житлово-комунальному господарстві.</p> <p>З метою покращення стану атмосферного повітря в області Програмою розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря.</p> <p>Підприємствами теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості (основні стаціонарні забруднювачі атмосферного повітря на території області) вживаються заходи з визначення комплексу потенційних джерел і механізму фінансового забезпечення реконструкції, модернізації, технічного переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок, а також можливості проведення комплексу режимно-налагоджувальних випробувань енергетичних котлів для оптимізації топкового процесу.</p>
2. Запобігання забруднення водних ресурсів.	<p>Основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів є реконструкція, будівництво мереж водопостачання, водовідведення та каналізаційних очисних споруд.</p>
3. Запобігання забруднення земельних ресурсів (грунтів).	<p>З метою недопущення та зниження ризику забруднення земельних ресурсів (грунтів) ДДП заплановано будівництво, реконструкція каналізаційних очисних споруд та мереж водовідведення.</p>
4. Безпечне поводження з відходами.	<p>Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. З метою покращення існуючої ситуації із розміщенням та захороненням ТПВ на території області Програмою запроваджено ряд природоохоронних заходів, в тому числі будівництво полігонів твердих побутових відходів, а також будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів.</p>
5. Забезпечення збереження біорізноманіття	<p>Програмою заплановано збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області, в зв'язку з чим передбачається підготовка матеріалів щодо розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p>
6. Охорона здоров'я населення, покращення санітарних умов проживання	<p>Виконання всіх вище перелічених цілей ДДП забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. Крім того, виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція</p>

	<p>та капітальний ремонт мереж водопостачання, а також будівництво та капітальний ремонт водних свердловин – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.</p> <p>З метою підвищення доступності, ефективності та якості медичного обслуговування населення Програмою заплановані заходи щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту лікарняних закладів.</p>
--	---

Таким чином, заходи та проекти, які заплановані ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» відповідають екологічним цілям, встановленим на національному та регіональному рівнях. ДДП враховує їх і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Враховуючи географічне розташування об'єкту стратегічної екологічної оцінки, при затвердженні та впровадженні ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» запропоновані заходи та проекти не матимуть транскордонного впливу.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами дослідження)

Територія, що розглядається ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» – Харківська область одна із 24 адміністративних областей України. Область розташована на північному сході України на межі лісостепової та степової фізико-географічних зон та займає південно-західну окраїну Середньоруської височини. За природно-кліматичними умовами територію області можна розділити на дві зони: лісостепову – це центральні, північні і західні райони і степову – південні і східні райони.

Територія області має зручну географічну конфігурацію. На сході Харківська область межує з Луганською, на південному сході – з Донецькою, на південному заході – з Дніпропетровською, на заході та північному заході – з Полтавською і Сумською областями України; на півночі та північному сході – з Белгородською областю Російської Федерації. Таким чином, регіон є прикордонною територією.

Більшість території Харківської області розташована на Східноєвропейській рівнині. Основні форми рельєфу Східноєвропейської рівнини в межах Харківської області складають вирівняні ділянки поверхні різних за висотою рівнів: слабо похилена Середньоросійська височина – на півночі; Лівобережно-Придніпровська низовина – на заході; Донецький кряж – на півдні; Донецька терасова рівнина – у середній, зниженій частині території краю.

Рельєф області – рівнинно-хвилястий, розчленений річковими долинами, балками та схилувими ярами. Загальний похил поверхні спрямований на південь (південний захід і південний схід). Абсолютні висоти коливаються від 236 м (у відрогах Середньоросійської височини, на північний захід від Золочіва) до 59 м (у заплаві Сіверського Донця, на межі Харківської та Донецької областей). Відносні висоти досягають значних величин у долинах великих річок до 50-100 м та навіть до 150 м (у долині Сіверського Донця).

Рисунок 2.1 Фізична карта південно-східної частини України

На південному сході області тягнуться відроги Донецького кряжа, його поверхня сильно розчленована ерозією. Трапляються окремі високі ділянки, що нагадують гори-останці, такі як гора Кременець поблизу міста Ізюм.

Західну та південно-західну частину області займає Полтавська низовинна рівнина (висоти до 200 м), виділяються невеликі форми рельєфу, що утворюються на місцях просідання лісових порід. На схилах переважає яружно-балковий рельєф, а в місцях, де річки підмивають високі береги, розвиваються зсуви.

Сучасними процесами рельєфоутворення, характерними для Харківської області, є зсуви, западини, вимоїни, розростання ярів під тиском господарської діяльності людини.

Територію області перетинають магістральні залізні і шосейні дороги, через які вона має вихід до Донбасу, Криму, Кавказу, до портів Чорного, Азовського і Балтійського морів, до багатьох індустріальних центрів за межами України.

Природно-ресурсний потенціал Харківської області складається з мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних і природно-рекреаційних ресурсів.

У Харківській області головними природними ресурсами є земельні та мінеральні. Загальна площа земель у регіоні становить 3141,8 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 2411,3 тис. га (76,7 % загальної площі земель).

Мінерально-сировинна база регіону на 37,6 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, нафта, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 50,7 % – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту становить сировина кольорових металів (рудопрояви срібла, родовища германію, розсипні родовища титан-цирконієвих руд), мінеральні підземні води.

Рівнинність території, наявність байрачних лісових ділянок (ліси й інші лісовкриті площі складають 13,6 % території) та схилів різної експозиції забезпечують можливість вирощування в області культур з різними агрокліматичними вимогами.

У межах Харківської області нараховуються понад 150 різновидів ґрунтів. Майже половину регіону займають чорноземи звичайні. Вони охоплюють величезні масиви на схід від м. Харкова, займаючи північно-східну частину території області. Південна половина Харківської області зайнята чорноземами звичайними та чорноземами слабко- і середньогумусними. В окремих місцях регіону зустрічаються малогумусні чорноземи зі слабкою структурою. Поряд з типовими чорноземами, але на значно меншій площі, сформувався солонцюваті та лугові чорноземи.

Територія Харківської області приурочена до басейнів рік Сіверського Донця та Дніпра. Басейн Сіверського Донця складає 75% території області, басейн Дніпра – 25%.

Ріка Сіверський Донець – головна водна артерія Харківщини – є притокою Дону, на території області ця річка несе свої води протяжністю 375 км (загальна її довжина 1 053 км). Її основні притоки на території області – ріки Оскіл, Уди, Берека, Харків, Лопань, Сухий Торець, Балаклійка, Вовча, Великий Бурлук та ін.

У межах області налічується 36 озер загальною площею близько 2,5 тис. га. Якнайбільше їх в долині р. Сіверський Донець. Як правило, всі озера річкового походження, мають витягнуту форму й невеликі глибини (2-3 м). Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля селища Лиман, Зміївського району. Воно має 7,5 км в довжину і 2,7 км завширшки; середня глибина – 2 м. Озеро використовується як джерело водопостачання крупної електростанції – Зміївської ТЕС ПАТ «ЦЕНТРАЕНЕРГО».

Окрім природних озер, на території області налічується 1910 ставків загальною площею більше 6 тис. га. Вони використовуються для потреб водопостачання і зрошування, рибного господарства, а також відпочинку населення.

На території області створено 50 водосховищ з сумарним об'ємом 1526 млн. м³. Найкрупніші з них Червонооскільське (478 млн. м³), Печенізьке (400 млн. м³), а також Краснопавлівське (410 млн. м³), яке є однією з ланок водогосподарської системи водопостачання Донбасу і Харківщини по каналу Дніпро – Донбас.

Живлення озер, ставків й водосховищ здійснюється, головним чином, за рахунок весняних річкових паводків. Джерельні й атмосферні води в їх живленні грають підсобну роль.

Кліматичні умови території

Клімат Харківської області помірно континентальний. Формується у результаті

взаємодії трьох основних факторів, що створюють клімат: сонячної радіації, циркуляції атмосфери і характеру підстилаючої поверхні. Оскільки довжина території області з заходу на схід незначна і коливання висот невеликі, варіація клімату даної території не істотна.

Середньорічна температура по Харківській області за 2019 рік становила 9,6° тепла. Середня температура за літній період (з 04 травня по 18 вересня) становила 20,7° тепла. Середня температура за зимовий період (з 11 листопада -03 березня) становила 3,7° морозу.

Січень видався теплішим за кліматичну норму на 1,4-2,2°. Розподіл середньодобових температур по області: від 4,2° морозу до 5,9° морозу. Кількість опадів 53-76 мм, що становить 120-153% місячної норми, лише за даними метеостанції Богодухів 41 мм, що є 93% до норми.

Лютий – середньодобові температури були значно, майже постійно, вище за норму на 3 - 6°. Середня температура за місяць становила 0,6 - 2,1° морозу, що вище за норму на 3,9 - 4,9°. Спостерігалися тумани, невеликі опади випадали теж майже щодня, але кількість опадів по області за місяць досягла всього 3 - 17 мм, або 8 - 40% від місячної норми.

У березні спостерігалися нестійкі погодні умови. Весна прийшла на Слобожанщину 4 березня, але тепло наростало повільно, справжнє тепло було зафіксоване 31 числа – денні температури досягли 18 - 20° тепла. Надзвичайні погодні умови видалися 22 березня. На фоні невисоких температур спостерігалася гроза, відмічалися град та шквал до 20 м/с. Така погода була обумовлена проходженням активного атмосферного фронту. В цілому, в березні відмічалися 4 дні з вітром, 4 дні з туманом й 1 день з грозою. Середня температура за місяць становила 2,5 - 4,3° тепла, що вище за норму на 3,8 - 4,3°. Кількість опадів 16 - 40 мм, або 28 - 37% від місячної норми.

Квітень 2019 року на Слобожанщині видався нестійким. Середня температура за місяць становила 9,6 - 11,0° тепла, що вище за норму на 0,5 - 2,4°. Кількість опадів 20 - 59 мм, або 51 - 155% від місячної норми.

Погода у травні 2019 року видалася нестійкою, з грозовими дощами різної інтенсивності, в окремі періоди спостерігались випадіння граду та шквалисте посилення вітру до 18 м/с. Середня температура за місяць становила 17 - 18° тепла, що вище за норму на 1,6 - 2,3°. Кількість опадів становила 43 - 84 мм, або 104 - 168% місячної норми, місцями - близько 85% від норми.

Червень видався сухим і спекотним. Середньомісячна температура за червень становила 23,2 – 24,0°, що вище за норму на 4 - 5°. Кількість опадів 10 - 37 мм, або 15 - 54% місячної норми; за даними метеостанцій Ізюм та Куп'янськ кількість опадів 1 - 5 мм, або 2 - 8% норми.

Нестійкі погодні умови на Харківщині у липні 2019 року були обумовлені полями низького тиску. Середньомісячна температура за липень становила 19,6 - 21,2°, що близько до норми, але прохолодніша на 2 - 3° в порівнянні з липнем 2018 року. Кількість опадів 22 - 76 мм, або 38 - 115% місячної норми.

Серпень – в цілому місяць став теплішим на 1-2° від кліматичної норми. Середньодобові температури перевищували норму на 3-6°. Кількість опадів у серпні становила від 3 до 51 мм. Це 6 - 113 % місячної норми.

Погода у вересні 2019 року формувалася під впливом полів високого тиску. Середньодобові температури вересня були 15-18°, що на 1-3° вище кліматичної норми. Кількість опадів становила від 18 до 28 мм. Це 27 - 68 % місячної норми.

Жовтень – максимальна температура повітря досягла 22,0° тепла, замість 21,5° 1965 року. Середня місячна температура за жовтень становила 10,4 - 11,0° тепла, що на 3-4° вище кліматичної норми. Кількість опадів становила від 31 до 72 мм, основна частина опадів випала у першій декаді, це 86 - 206 % місячної норми.

Листопад – середньодобова температура була значно вища за норму, на 10 - 12°, особливо з 4 по 8 листопада. Максимальні температури в цей період досягали 13 - 15° тепла, але кліматичні максимуми не були перевищені. Середні температури 4 - 8° морозу

протягом 21 - 25 листопада спостерігалися внаслідок вторгнення холодного повітря з північного сходу. Середня місячна температура за листопад становила 2,9 - 4,1° тепла, що на 2-3° вище кліматичної норми.

Грудень 2019 року видався аномально теплим. Кількість опадів становила усього 24 - 43 мм, або 50 - 83% місячної норми. Середня місячна температура за грудень становила 1,0 - 2,1° тепла, що на 4,6 - 5,4° вище кліматичної норми.

Кандидатом географічних наук доцентом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Решетченко С.І., кандидатом географічних наук доцентом Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва Ткаченко Т.Г. та магістром Лисенко О.Г. у 2015 році проведено аналіз змін температурного режиму на території Харківської області за допомогою фізико-статистичного аналізу метеорологічних даних визначалися середні значення температури повітря, середнє квадратичне відхилення. Графічний метод у поєднанні з картографічним дозволили виявити просторово-часові зміни температури повітря на досліджуваній території. Коливання температури повітря на станціях Харківської області наведені на рис. 2.2.

Аналізуючи зміни температури повітря на станції Харків, можна зазначити, що на початку ХХІ століття відбувається зростання середньомісячної температури повітря по відношенню до кліматичної норми впродовж року в середньому на 1,4°C. Найбільшим воно зафіксовано у січні та липні (на 2,5°C та 2,3°C), а найменшим було у грудні (0,4°C).

Якщо розглядати динаміку середньомісячної температури повітря за календарними сезонами, можна встановити підвищення показників температури в зимовий період (грудень, січень, лютий) в середньому на 1,5°C, у весняний – на 1,2°C, влітку – на 1,7°C та восени – на 1,2°C порівняно з кліматичною нормою.

Динаміка середньорічної температури повітря на станціях Харківської області представлена на рис. 2.3.

Рисунок 2.2 Зміна температури повітря на станціях Харківської області (зима)

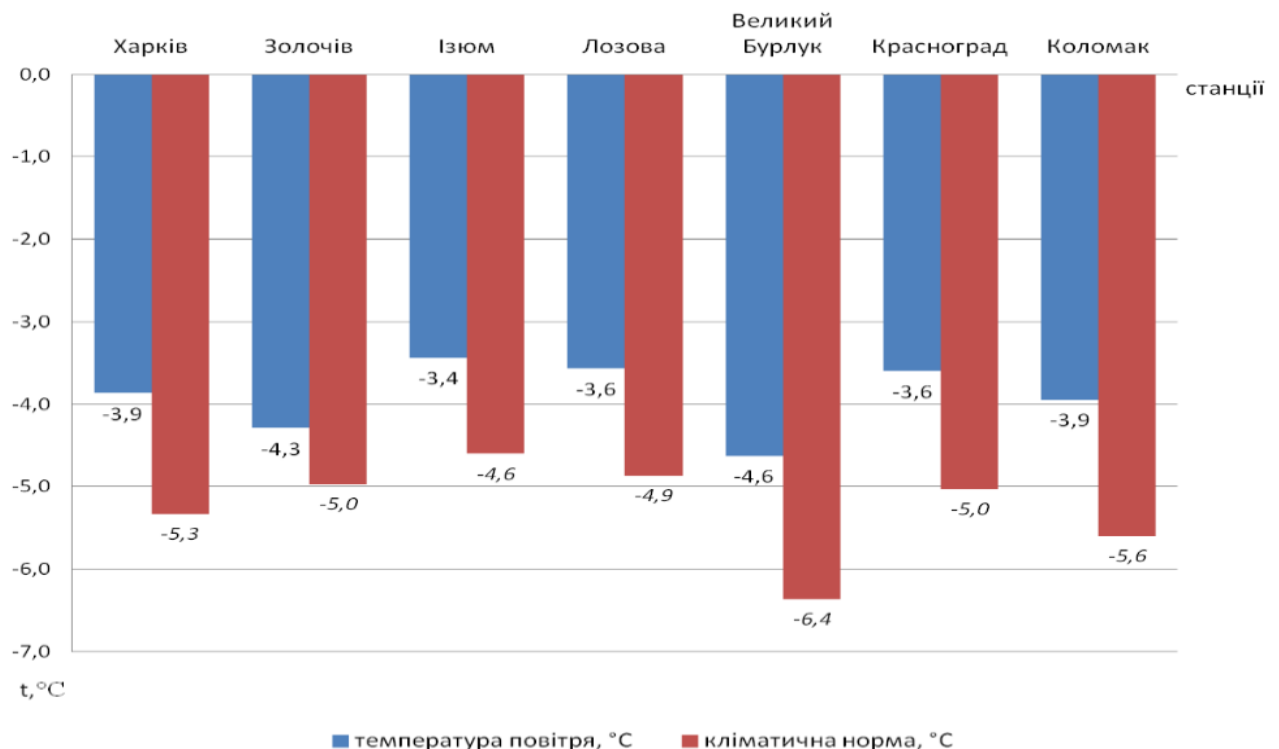
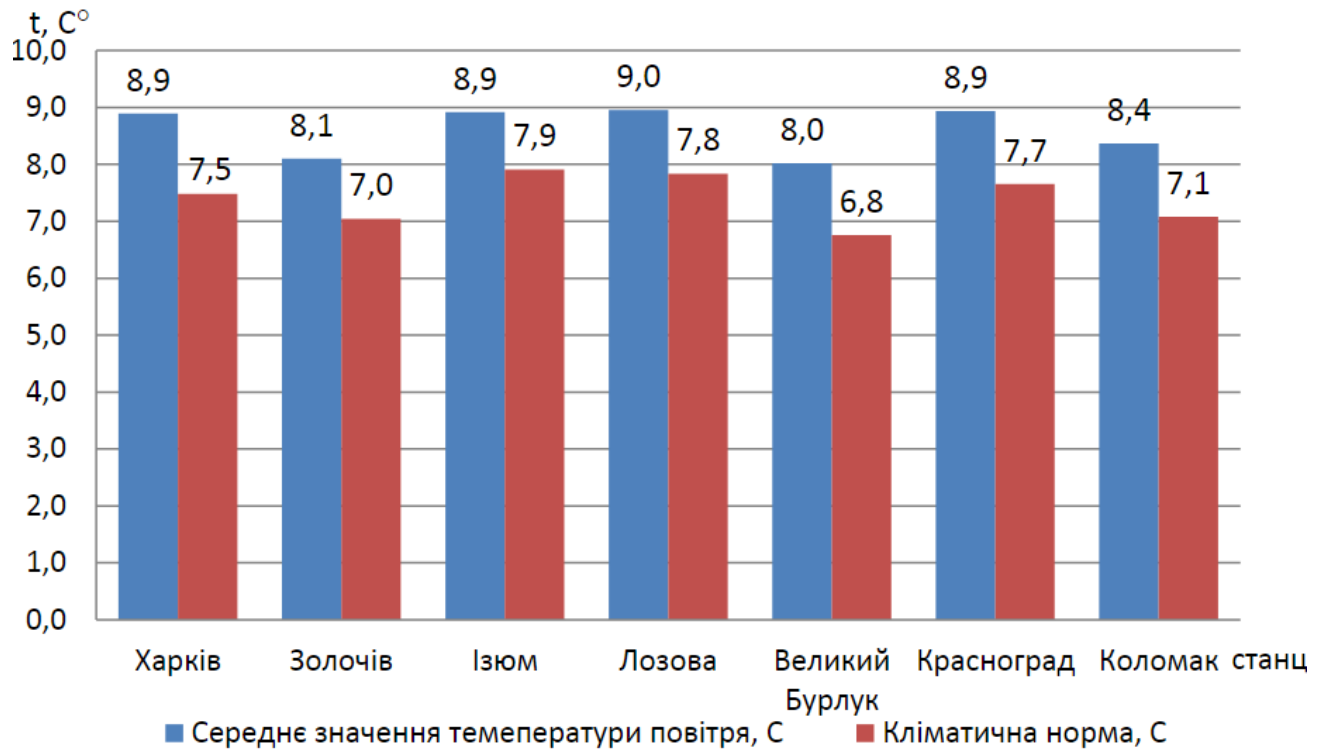

Рисунок 2.3 Динаміка температури повітря на станціях Харківської області

За результатами досліджень встановлено, що температурний режим на станціях Харківської області характеризується зростанням в бік потепління. Зміни середньодобової температури повітря на станціях вказують, що найбільші амплітуди характерні для зимового періоду відповідно до кліматичної норми, особливо це відчутно у січні. Це пояснюється послабленням впливу на формування температурного режиму радіаційних факторів та підсиленням загальних циркуляційних факторів. Найбільшу повторюваність високих температур (25°C і вище, 30°C і вище) можна очікувати на станціях Харків, Лозова та Красноград. Встановлено, що найбільший вплив антропогенної діяльності на кліматичні умови території виявляється у збільшенні температури повітря. Її тенденція залежить від забрудненості території, теплофізичних властивостей поверхонь.

Зміну кліматичних умов вчені пов'язують з глобальним потеплінням у зв'язку зі збільшенням концентрації парникових газів в атмосферному повітрі, що значно посилює парниковий ефект.

За даними Головного управління статистики у Харківській області, переважна частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря надійшла від процесів спалювання в енергетиці (63,8% від загального обсягу викидів), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (24,8%) та переробної промисловості (4,9%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на території Харківської області найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу надійшло 7600 тис. тон діоксиду вуглецю.

Таблиця 2.1 Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2017-2019 р. р.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	45,0	44,7	106,5

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	1,4	1,4	3,4
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	16,7	16,7	39,9

* Згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

Враховуючи динаміку обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2017-2019 рр., на території Харківської області спостерігається значне збільшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел.

Ймовірні зміни стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, кліматичні умови на території області більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників. Але, за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин (реконструкція, модернізація, технічне переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок підприємств теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості), відбуватиметься збільшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу антропогенної діяльності на кліматичні умови території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Екологічні умови проживання населення Харківської області можна охарактеризувати, як задовільні (для оцінки екологічних умов проживання використано показники територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища, природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами)).

Нижче наведені характеристики стану окремих складових навколишнього природного середовища, на основі аналізу яких виконано екологічне обґрунтування території області.

Земельні ресурси та ґрунти

Харківська область розташована в північно-східній частині України. Площа Харківської області складає 31,4 тис. км², що становить 5,2% від території України. За цим показником область посідає 4 місце в країні, поступаючись лише Одеській, Дніпропетровській та Чернігівській областям. Землі області простягаються з півночі на південь більш ніж на 210 км, із заходу на схід – на 225 км.

Рельєф території Харківської області за своїм походженням в основних рисах є алювіальним, тобто виробленим переважно дією вод, що протікали. Територія області являє собою хвилясту рівнину, помірно розчленовану долинами річок, з невеликим нахилом на південний захід у бік ріки Дніпро і на південному сході – у напрямку ріки Сіверський Донець. До центральної частини області (м. Зміїв, с. Олексіївка) заходять відроги Донецького кряжу, а поверхня північної частини (міста Богодухів, Золочів) підвищена на 200-300 м у вигляді відрогів Середньоросійської височини.

Площа порушених земель області становить 1761,8 га, в т.ч. 6,1 га порушено протягом минулого року, а саме: 2,9 га на території Валківського та 3,2 га на території Краснокутського районів. Площа відпрацьованих земель становить 917,9 га, з них протягом 2019 року відпрацьовано 16,2 га. Крім того, у минулому році проведено рекультивуацію земель на площу 16,2 га, а саме: 2,9 га на території Валківського та 13,3 га на території Краснокутського районів.

Незадовільним в Харківській області також є стан лісосмуг внутрішньогосподарського та іншого землекористування. Площа агролісомеліоративних насаджень в області складає лише 26,3 тис. га (1,4 % від усієї площі ріллі), що є тільки половиною від науково обґрунтованої потреби, а на 26 % необхідно провести реконструктивні заходи та відповідні лісівничі догляди.

Таблиця 2.2 Структура земельного фонду Харківської області.

Основні види земель та угідь	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі:	3141,8	100,0	3141,8	100	3141,85	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2411,5	76,8	2411,03	76,8	2411,03	76,8
рілля	1933,2	61,5	1932,36	61,4	1932,36	61,4
перелоги	7,5	0,2	7,59	0,24	7,59	0,24
багаторічні насадження	48,9	1,6	49,22	1,6	49,22	1,6
сіножаті та пасовища	421,9	13,4	421,86	13,4	421,86	13,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	417,4	13,3	417,25	13,3	417,25	13,3
з них вкриті лісовою рослинністю	378,0	12,0	377,93	12,0	377,93	12,0
3. Забудовані землі	124,2	4,0	124,84	4,0	124,84	4,0
4. Відкриті заболочені землі	32,1	1,0	32,02	1,0	32,02	1,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	33,4	1,1	33,77	1,1	33,77	1,1
6. Інші землі	123,2	3,8	122,94	3,9	122,94	3,9
Усього земель (суша)	3080,9	98,1	3081,11	98,1	3081,11	98,1
Території, що покриті поверхневими водами	60,9	1,9	60,74	1,9	60,74	1,9

* За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Харківській області згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

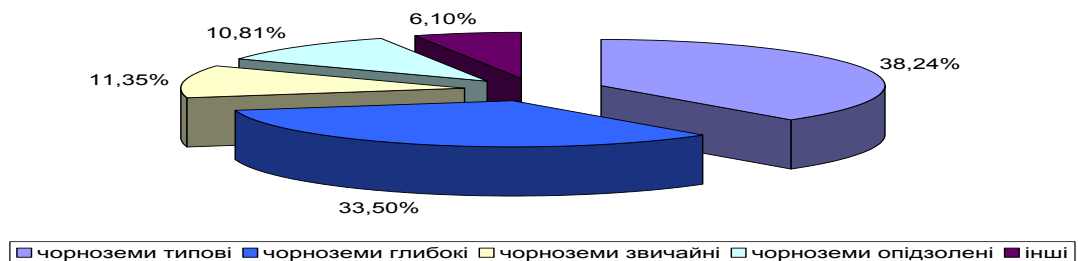
Таким чином, структура земельного фонду Харківської області за останні три роки практично незмінна. Але, спостерігається зменшення площ територій: сільськогосподарських угідь на 0,47 тис. га; лісів та інших лісовкритих площ на 0,15 тис. га; відкритих заболочених земель на 0,08 га; інших земель на 0,26 тис. га; територій, що покриті поверхневими водами - на 1,6 тис. га. В свою чергу, протягом 2017-2019 років збільшились площі таких територій, як: забудовані землі на 0,64 тис. га; відкриті землі без рослинного покриву на 0,37 га.

Відповідно до даних ґрунтової зйомки в межах Харківської області нараховується більше 150 різновидів ґрунтів. Причиною такої розмаїтості є, насамперед, приуроченість

території області до двох зон – лісостепової та степової. Найбільша розмаїтість і строкатість характерні для лісостепової частини області, хоча по площі вона менше степової частини. У північній (лісостеповій) частині області розповсюджено чорноземи глибокі, сірі, темно-сірі опідзолені та деградовані ґрунти, чорноземи опідзолені та деградовані. У ґрунтовому покриві степової зони переважають чорноземи звичайні та чорноземи звичайні глибокі.

Найродючішими ґрунтами області є чорноземи типові, які становлять 38,24%, та опідзолені – 10,81%. Чорноземи звичайні глибокі – 33,5% та звичайні – 11,35%, внаслідок більшої посушливості кліматичних умов, мають меншу родючість. Серед інших менш поширених ґрунтів області в сільськогосподарському виробництві використовуються лучні чорноземні та лучні переважно солонцювато-солончакуваті ґрунти – 23 тис. га, чорноземи на пісках – 7,7 тис. га, лучно-болотні та болотні ґрунти – 0,77 тис. га, практично не використовуються. Еродовані ґрунти займають 41% площі сільськогосподарських угідь.

Рисунок 2.4 Розподіл ґрунтового покриття Харківської області.

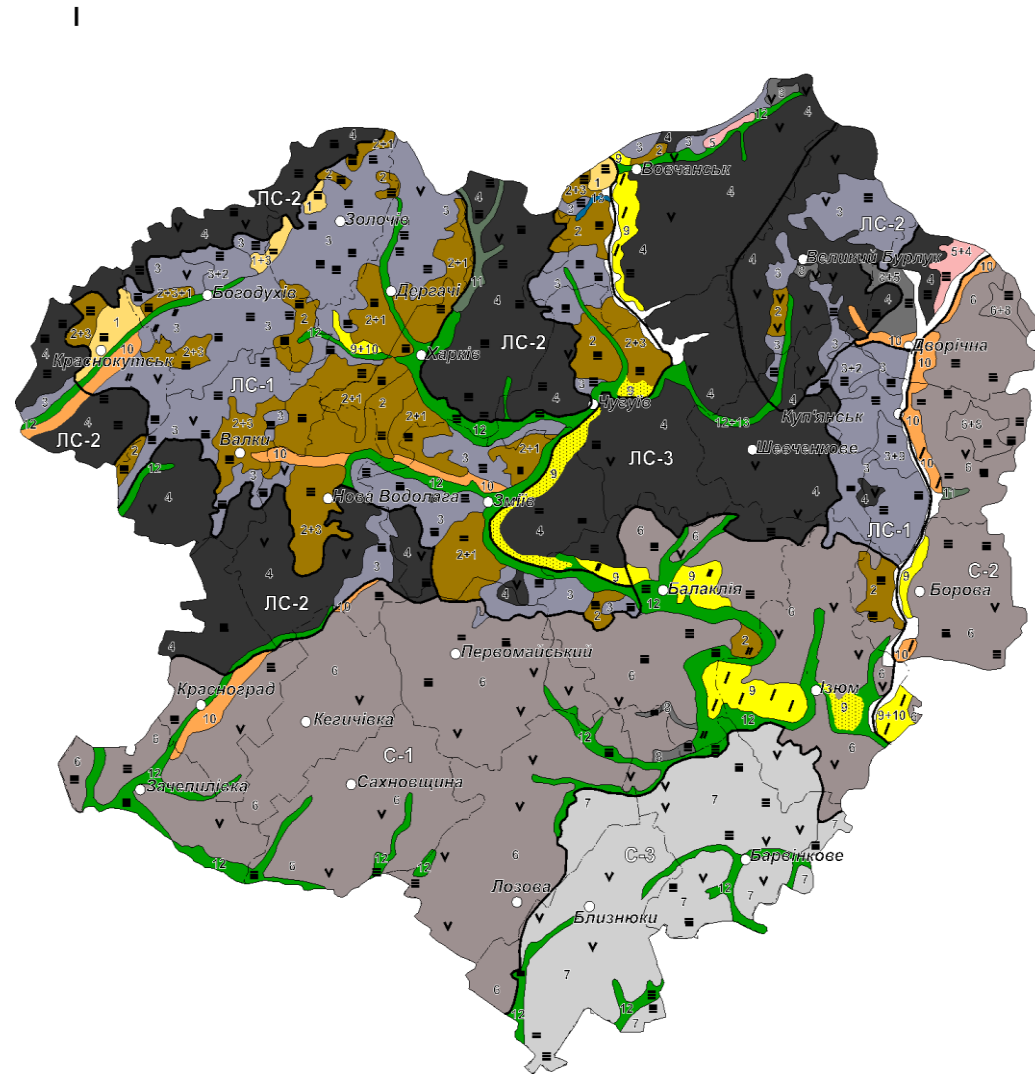

ґрунтовий покрив Харківської області досить неоднорідний та розподіляється на 6 районів.

Таблиця 2.3 Структура ґрунтового покриття Харківської області.

ґрунти	Площа, тис. га		
	Сільськогосподарські угіддя	рілля	
		тис. га	% від загальної площі ріллі
1. Сірі лісові, у т.ч. схилів та еродовані	37,3 29,7	27,0 20,7	1,4 1,07
2. Темно-сірі опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	141,3 39,3	63,3 37,0	3,27 1,91
3. Чорноземи опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	151,7 100,0	119,3 80,0	6,17 4,14
4. Чорноземи типові у т.ч. схилів та еродовані	769,2 333,7	740,6 290,3	38,31 15,02
5. Чорноземи звичайні глибокі у т.ч. схилів та еродовані	728,7 331,2	648,9 260,0	33,57 13,45
6. Чорноземи звичайні у т.ч. схилів та еродовані	230,6 70,2	219,4 63,1	11,35 3,26
7. Інші ґрунти	352,7	114,7	5,93

Рисунок 2.5 Карта ґрунтів Харківської області.

Умовні знаки

- 1 Сірі лісові низькогумусоаккумулятивні ґрунти
- 2 Темно-сірі опідзолені слабогумусоаккумулятивні ґрунти
- 3 Чорноземи опідзолені помірно слабогумусоаккумулятивні
- 4 Чорноземи типові добрегумусоаккумулятивні
- 5 Чорноземи типові різного ступеню ксероморфності на елюві щільних карбонатних порід
- 6 Чорноземи звичайні помірно добрегумусоаккумулятивні
- 7 Чорноземи звичайні середньогумусоаккумулятивні
- 8 Чорноземи на щільних глинах
- 9 Дернові опідзолені ґрунти на пісках
- 10 Дернові піщані і зв'язно-піщані ґрунти
- 11 Лучно-чорноземні солонцюваті ґрунти
- 12 Лучні солонцюваті ґрунти
- 13 Лучно-болотні солонцюваті ґрунти

Гранулометричний склад ґрунтів

- Піщані
- Зв'язно-піщані
- Сулицяні
- Легкосуглинкові
- Середньосуглинкові
- Важкосуглинкові
- Легкоглинисті

Межі:

- ґрунтово-екологічних районів
- - - адміністративних районів

Кліматичні ресурси Лісостепу

Ґрунтово-екологічні райони	Опади за місяцями, мм						ГТК за місяці	
	XI-III	IV	V-VII	VIII-X	X	За рік	V-VII	VIII-IX
ЛС-1	160-180	37-41	180-195	85-90	40-45	510-550	1,10-1,20	0,81-0,90
ЛС-2	160-180	30-36	165-175	80-85	40-45	480-520	1,00-1,09	0,81-0,90
ЛС-3	160-180	30-36	165-175	75-80	40-45	470-510	1,00-1,09	0,74-0,80

Кліматичні ресурси Степу

Ґрунтово-екологічні райони	Опади за місяцями, мм						ГТК за місяці	
	XI-III	IV	V-VII	VIII-X	X	За рік	V-VII	VIII-IX
С-1	160-180	30-36	160-170	75-80	35-40	460-505	0,91-1,00	0,74-0,80
С-2	160-180	30-36	160-170	70-75	35-40	455-500	0,91-1,00	0,64-0,73
С-3	140-160	30-36	155-165	70-75	35-40	430-475	0,81-0,90	0,64-0,73

Серед великого різноманіття чорноземних ґрунтів на території області переважають чорноземи опідзолені, чорноземи типові, чорноземи звичайні та вилужені чорноземи. Усі вони існують під степовою трав'янистою рослинністю.

У межах лісостепової зони переважають чорноземи типові, що визначається великою родючістю. Потужність цих ґрунтів досягає 110-120 см. У південних районах області переважають звичайні чорноземи, їх верхній гумусовий горизонт аналогічний типовим чорноземам, але потужність менша 70-100 см.

Нечорноземні ґрунти – піщано-супіщані породи на борових терасах річкових долин створюють умови для формування промивних дерново-підзолистих ґрунтів. Сірі лісові ґрунти переважають під широколистяними лісами на правобережжі Сіверського Донця та його приток. Темно-сірі лісові ґрунти мають потужність гумусового горизонту 50-60 см та за своїми властивостями наближаються до типу опідзолених чорноземів. Ясно-сірі лісові ґрунти зустрічаються під лісовими ділянками, широколистяних лісів.

В цілому, рівень родючості ґрунтів області достатній для якісного сільськогосподарського виробництва.

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту приводить до погіршення стану земель.

Головною проблемою погіршення стану земельних ресурсів Харківської області залишається деградація ґрунтів.

В Харківській області нараховується 152,2 тис. га кислих ґрунтів. Вони поширені переважно на півночі і західно-північній частині області, зокрема: у Харківському районі – 21,4 тис. га, Золочівському – 18,8 тис. га, Краснокутському – 23,5 тис. га, Валківському – 16,3 тис. га, Богодухівському – 13,2 тис. га. Серед земель сільськогосподарського призначення кислі ґрунти займають біля 82 тис. га.

Таблиця 2.4 Інформація щодо деградованих і малопродуктивних земель та які потребують консервації по Харківській області.

Види земель	Усього земель на початок року		Потребують консервації	
	тис. га	тис. га	% до загальної площі території	% до загальної площі території
Деградовані	1,7012	1,7012	0,0515	0,0515
Малопродуктивні	3,2337	3,2337	0,1029	0,1029

Загальна площа солонцевих ґрунтів у Харківській області складає 58,5 тис. га. Вони зустрічаються як в лісостеповій, так і степовій зонах області, переважно на терасах рік, які становлять 63,5% від загальної площі солонцевих земель області. Плями солонців серед цих ґрунтів зустрічаються мало. Вони займають площу всього 1,18 тис. га. У зв'язку з близьким заляганням підґрунтових вод на низьких терасах рік солонцеві ґрунти мають ознаки високого засолення.

До основних заходів щодо відтворення родючості ґрунтів відносяться вапнування кислих ґрунтів та меліорація засоленних та солонцевих ґрунтів.

Однією з причин погіршення екологічного стану земель в Харківській області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів.

Таблиця 2.5 Поширення екзогенних геологічних процесів станом на 01.01.2020.

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	40,3	1615	0,13
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритого типу перекритого типу	31340,0	11*	99,8
		4150,0		13,2
		27190,0		86,6
3	Підтоплення	200,8	7**	0,6
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: I типу II типу	20840,0		66,3
		20570,0		65,5
		270,0		0,8

*) поверхневий карстопрояв; **) населений пункт – місто та смт

Обов'язковими є профілактичні заходи, до яких відносяться: заборона будівництва ставків без спеціалізованих інженерних дослідів; виключення або зниження витоків із водоймищ, каналів і ставків; регулювання поливу сільськогосподарських угідь з урахуванням гідрогеологічних особливостей територій і метео умов; виключення або зниження витоків з полів фільтрації, підземних резервуарів, мереж водопроводів, тепломереж і каналізацій; запобігання замуленню річок і водотоків, розчищення і поглиблення, засипання природних дрен (балок, ярів і вимивин); скорочення тривалості затоплення траншей і котловин атмосферними опадами при веденні будівництва; регулювання поверхневого стоку, організація і періодичний ремонт мереж зливостоків.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін. Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами (важкими металами, пестицидами, нітратами), тощо.

Підсилення процесів деградації ґрунтового покриву, обумовлені техногенним забрудненням. Основними забруднювачами атмосферного повітря Харківської області є Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Красноградському районі, Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Зміївському районі, у Нововодолазькому районі, у Валківському районі, у Первомайському районі, ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», викиди від цих підприємств також забруднюють ґрунти, але зони забруднення ґрунтів та їх кількісний склад по області визначені не повністю.

Також антропогенним фактором, що впливає на стан ґрунтів, є накопичення відходів. У 2019 році, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 1702,75 тис. тонн, або 97,174% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,224 тис. тонн (0,013%) – до I класу небезпеки, 0,624 тис. тонн (0,036%) – до II класу небезпеки; 48,658 тис. тонн (2,777%) віднесено до III класу.

Протягом 2019 року в області утворилося 1752,3 тис. тонн відходів I-IV класів небезпеки; утилізовано, оброблено (перероблено) 203,1 тис. тонн відходів; видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти – 957,7 тис. тонн, що становить 54,65%.

На території Харківської області розташовано 78 організованих місць видалення твердих побутових відходів (полігонів та сміттєзвалищ), площа під твердими побутовими відходами становить 258,784 га. Всього на території районів області нараховується 70 сміттєзвалищ, площа під твердими побутовими відходами становить 177,524 га, а по містам обласного значення – 6 сміттєзвалищ, площа під твердими побутовими відходами яких – 46,86 га. Також в наявності 2 полігона, площа під твердими побутовими відходами яких становить 34,4 га.

На територіях місць видалення твердих побутових відходів найбільшого негативного впливу зазнає ґрунтовий покрив.

Тверді побутові відходи представляють собою не тільки страшну епідеміологічну, але й серйозну токсикологічну проблему, адже вже на стадії збору близько 4% відходів є токсичними. Невідкладну проблему становлять пластмаси і синтетичні матеріали, оскільки вони не піддаються складним процесам біологічного руйнування і можуть тривалий час, а це десятки років, перебувати в об'єктах довкілля. До складу ТПВ також входять такі компоненти: картон, папір, харчові відходи, метал чорний, метал кольоровий, дерево, текстиль, кістки, скло, шкіра, фаянс, гума, каміння, пластмаса (у тому числі, ПЕТ-пляшка), малі предмети (< 15 мм), будівельні відходи, великогабаритні відходи, небезпечні відходи.

Одним із основних і найбільш небезпечних забруднювачів на території розташування місць видалення ТПВ є фільтрат, що формується у відвалах сміттєзвалищ і полігону при взаємодії відходів з атмосферними опадами, які інфільтруються. Фільтрат відзначається тим, що численні компоненти розпаду органічних і мінеральних речовин, свинцю, з'єднання миш'яку, хрому, ртуті, нікелю, кадмію та ряду інших токсичних речовин, які практично ні на жодному із сміттєзвалищ не знешкоджуються, а інфільтруються у ґрунт. Хімічний склад фільтрату прямо залежить від морфологічного складу ТПВ, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на вибір методу і способу очищення фільтрату. Очищення таких вод являє собою надзвичайно складну проблему і вимагає багатоступінчастого сполучення різних фізико-хімічних і біологічних методів і великих капітальних і експлуатаційних вкладень.

В зв'язку з тим, що полігони ТПВ є спеціальними спорудами, призначеними для ізоляції та знешкодження ТПВ, та повинні гарантувати санітарно-епідеміологічну безпеку населення – на полігонах повинна забезпечуватися статична стійкість ТПВ з урахуванням динаміки ущільнення, мінералізації, газовиділення, максимального навантаження на одиницю площі, можливості раціонального використання ділянки після закриття полігону.

Потенційними територіями, де можливе забруднення ґрунтів із перевищенням нормативних гранично-допустимих рівнів по хімічним показникам, є ділянки вздовж автомобільних доріг. Забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних та поверхневих вод.

Харківська область, завдяки зручному транспортно-географічному положенню, знаходиться на перетині міжнародних маршрутів «Північ-Південь», «Захід-Схід», є одним з найбільших логістичних центрів країни, що поєднує в собі наявність залізничного транспорту, сучасного міжнародного аеропорту та високу щільність автомобільних доріг.

Залізничний транспорт є однією з важливих складових частин транспортної мережі області, задовольняє потреби у вантажних і пасажирських перевезеннях. Філія «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» міцно утримує позиції провідного підприємства з перевезення пасажирів та вантажів у регіоні. Розгорнута довжина залізничних колій по Харківській області складає 2165,4 км, експлуатаційна довжина дорівнює 1379,4 км, із них 80,3% обслуговуються електровозною тягою, решта 19,7% – тепловозною. Щільність залізничних колій на 1000 км² території дорівнює 48 км (по Україні цей показник складає 36 км). Обласний центр — місто Харків – є потужним транспортним вузлом, одним з центрів транспортної логістики України, що пов'язує шість суміжних областей і забезпечує транспортні зв'язки з іншими державами. Залізничні вузли: Харків, Лозова, Красноград, Люботин та Куп'янськ.

За січень-липень 2020 року регіональною філією «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» було відправлено 8,3 млн. пасажирів, що на 55,0% менше обсягів перевезень відповідного періоду 2019 року; 17,9 млн. т вантажів, що на 3,1% менше відповідного періоду 2019 року.

Забруднення ґрунтового покриву залізничним транспортом здійснюється шляхом сухих та рідких викидів шкідливих (токсичних) хімічних речовин.

Зважаючи на значимість негативного впливу важких металів на довкілля та родючості ґрунтів, до заходів послаблення негативного впливу від експлуатації залізничного транспорту належать: озеленення приміагстральної території; впровадження комплексу комбінованих екранів, розподілених площинних фільтрів на території санітарно-захисної зони; проведення модернізації залізничного транспорту з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зокрема важких металів.

Залізничний транспорт залишається головним перевізником лісних, земельних і мінеральних ресурсів, а також вагомим споживачем палива, негативно впливаючи на довкілля, але, у порівнянні з автомобільним транспортом, вплив залізничного транспорту на ґрунтовий покрив значно менший.

Автомобільні дороги загального користування згідно із Законом України «Про автомобільні дороги» поділяються на дороги державного та місцевого значення, автомобільні дороги державного значення – на міжнародні, національні та регіональні. Автомобільні дороги місцевого значення поділяються на територіальні, обласні та районні. Технічна класифікація автомобільних доріг за категоріями залежно від розрахункової середньорічної добової перспективної інтенсивності руху наведена у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Технічна класифікація автомобільних доріг

Категорія	Розрахункова перспективна інтенсивність руху	
	у транспортних одиницях	у приведених до легкового автомобіля
Ia	понад 10 000	понад 14 000
Iб	понад 10 000	понад 14 000
II	від 3 000 до 10 000	від 5 000 до 14 000
III	від 1 000 до 3 000	від 2 500 до 5 000
IV	від 150 до 1 000	від 300 до 2 500
V	до 150	до 300

Згідно інформації, наведеної на офіційному веб-сайті Служба автомобільних доріг у Харківській області (<https://kh.ukravtodor.gov.ua>) – на території Харківської області знаходяться автошляхи державного значення, загальною протяжністю – 2343,9 км, в т. ч: 617,4 км – міжнародні; 108,2 км – національні; 639,1 км – регіональні; 979,2 км – територіальні. На автомобільних дорогах загального користування державного значення знаходиться 242 мостів протяжністю 1316,3 пог. м.

Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 03.07.2020 № 419 затверджено перелік автомобільних доріг загального користування місцевого значення Харківської області, відповідно до якого протяжність автомобільних

доріг місцевого значення становить 7334 км, з яких 1275,9 км – обласних автомобільних доріг, 6058,1 км – районних автомобільних доріг.

Загальні обсяги пасажирських перевезень усіма видами транспорту за січень-липень 2020 року становили 190,0 млн. пасажирів (61,5% до відповідного рівня 2019 року), виконано пасажирську роботу в обсязі 2329,0 млн пас. км (51,2% до відповідного рівня 2019 року).

За січень-липень 2020 року всіма видами транспорту перевезено (відправлено) 23,8 млн тонн вантажів, виконано 10039,4 млн. ткм вантажної роботи. У порівнянні з січнем-липнем 2018 року обсяги вантажних перевезень зменшились на 9,5%, обсяги роботи з вантажу зменшились на 9,1%.

Автомобільні дороги державного та місцевого значення Харківської області є важливим структурним елементом транспортних комунікацій, по яким здійснюється автомобільне сполучення, що призводить до забруднення ґрунтів важкими металами, до числа забруднюючих ґрунти речовин також відносяться і тверді компоненти, що містять сажу.

Основними чинниками інтенсивного забруднення атмосферного повітря автотранспортом, і як наслідок, забруднення ґрунту придорожньої смуги є: постійно зростаюча кількість автотранспорту; експлуатація технічно-застарілого автомобільного парку; низька якість паливно-мастильних матеріалів; незадовільний стан дорожнього покриття проїзної частини доріг.

Заходами послаблення негативного впливу від експлуатації автомобільних доріг є впровадження захисних заходів (шумові бар'єри, зелені насадження уздовж узбіч тощо), покращення дорожнього покриття автомобільних доріг, обмеження швидкості руху автомобільного транспорту.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено

Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування, порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму.

Наявні на території області ділянки з несприятливими природними умовами, екзогенно-геологічними процесами, наявність порушених ділянок, знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться такою і надалі у випадку, якщо не будуть вжиті належні заходи. Виконання заходів та раціональне використання земельних ресурсів є особливо важливим для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Без впровадження таких заходів, як: будівництво, реконструкція і капітальний ремонт мереж водовідведення та каналізаційних очисних споруд; скорочення викидів від великих спалювальних установок; провадження екологічно безпечного механізму поводження з побутовими та промисловими відходами (будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів, а також будівництво нових полігонів твердих побутових відходів) – нехтування рішеннями ДДП може призвести до погіршення якості земельних ресурсів та ґрунтів, а також до можливої активізації небезпечних геологічних процесів.

Рослинний та тваринний світ

Харківська область розташована в межах Лівобережного степу і північно-степової зони України.

Рослинний світ. Сучасний стан біологічного різноманіття Харківської області

визначається сукупністю природних та антропогенних чинників. Насамперед, географічним положенням території області, розташованої в межах двох ландшафтно-кліматичних зон – лісостепової та степової, що обумовило відносне багатство біотопів та наявність відповідних непорушених біоценозів, які збереглися лише поза межами населених пунктів. Особливістю області також є те, що вона знаходиться в межах двох річкових басейнів Сіверського Донця (притока Дону) та Дніпра.

Специфічною для біоти Харківщини є наявність на її території: сфагнових боліт надлучних терас річок Мерла, Уди, Мжа, Сіверський Донець, де мешкають релікти льодовикового періоду; солончаків в урочищі «Горіла Долина», де виявлені релікти ксеротермічного періоду; крейдових крутосхилів річок Вовча та Оскіл, де збереглися третинні й ксеротермічні релікти; піщаних степів й відкритих пісків в районі «Ізюмської Луки» та в околицях с. Кицівка Печенізького району, де зафіксовано релікти середньоазіатського походження.

По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для областей помірного клімату. В ній представлені наступні основні типи: дерева – 27 видів, чагарники – 48 видів, чагарники і напівчагарники – 26 видів, багаторічні трав'янисті рослини – 873 види, дворічні – 95 видів, однорічні трав'янисті рослини – 188 видів.

У складі флори Харківської області було відмічено 349 кормових культур, 340 – декоративних, 337 – медоносних, 571 вид лікарських, 112 – харчових, 74 – отруйних, 64 – дубильних, 60 – вітаміновмісних, 59 – фарбувальних, 57 – технічних, 36 видів жиро- та ефіроолійних рослин.

Харківська область розташована в межах двох природних зон: лісостепової та степової. На її території представлені як зональні (нагірні діброви, байрачні дубові ліси, березові ліси, суходільні луки, лучні степи, різнотравно-типчакowo-ковилові степи, рослинність крейдових відслонень), так і азональні (заплавні ліси, соснові і широколистяно-соснові ліси, заплавні луки, галофітна рослинність, осоково-злакові і мохово-осокові болота, прибережно-водна рослинність) типи рослинності.

В лісостеповій частині області поширені лучні степи, а різнотравно-типчакowo-ковилові степи – у південних районах області.

Лучні степи – перехідний типу від степів до луків, поряд із степовими злаками (ковила, типчак) поширені лучні злаки (тонконіг, мітлиця), а також лучно-степове різнотрав'я – жовтець, конюшина, шавлія лучна, горицвіт.

Різнотравно-типчакowo-ковилові степи сухіші ніж лучні, рослинність має дуже виражене пристосування до нестачі вологи. Велика кількість степів на території області розорена та майже не зберіглася, а де зберіглася, сильно видозмінена під впливом господарської діяльності людини.

Рослинність боліт росте переважно в сторичних заглибленнях річок, часто болота заростають вербами, березою, вільхою, крушиною, а також зозулиним льоном, осокою та чередою.

Характерні рослини водоймищ: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистяний, ряска мала та інше.

Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області було затверджено рішенням Харківської обласної ради від 25.09.2001 з метою збереження цінних в природному та господарському відношенні рідкісних або таких, що перебувають під загрозою зникнення на території Харківської області, видів рослин і підвищення відповідальності за їх незаконний збір, пошкодження або знищення. До списку входять 182 види судинних рослин.

Ліси. Під лісами та іншими лісовкритими площами на території Харківської області знаходиться 417,25 тис. га, це 13,3% від загальної площі території, з них вкрито лісовою рослинністю 377,93 тис. га (12% від загальної площі).

Найбільша площа лісових земель перебуває у користуванні лісogосподарських підприємств, які координуються Державним агентством лісових ресурсів України. Основна частина лісів області підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів

України, уповноваженим органом в області є Харківське обласне управління лісового та мисливського господарства з 10 державними лісгосподарськими підприємствами та національним природним парком «Гомільшанські ліси». В постійному підпорядкуванні підприємств Управління перебуває 301,4 тис. га земель лісового фонду.

Лісгосподарськими підприємствами області, підпорядкованими Харківському обласному управлінню лісового та мисливського господарства, за 2019 рік забезпечено виконання основних лісгосподарських заходів. Загальний обсяг заготовленої деревини склав 573 317 м³, у тому числі від рубок головного користування ліквідної деревини – 67 193 м³.

З метою збільшення лісистості лісових земель до оптимального рівня лісгосподарськими підприємствами області проводяться заходи щодо лісовідновлення.

Таблиця 2.7 Лісовідновлення у 2019 році (у розрізі лісокористувачів, власників лісів)

№ з/п	Лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки	Лісовідновлення, га			
		у тому числі			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне відновлення лісу, га	
1	ДП «Балаклійський лісгосп»	44,9	-	3,0	47,9
2	ДП «Вовчанський лісгосп»	12,6	4,5	13,6	30,7
3	ДП «Гутянський лісгосп»	63,4	48,9	-	112,3
4	ДП «Зміївський лісгосп»	4,6	7,9	0,7	13,2
5	ДП «Ізюмський лісгосп»	58,2	-	14,0	72,2
6	ДП «Красноградський лісгосп»	26	9,2	-	35,2
7	ДП «Куп'янський лісгосп»	111,1	2,1	0,9	114,1
8	ДП «Жовтневий лісгосп»	36,1	53,2	0,9	90,2
9	ДП «Чугуєво-Бабчанський лісгосп»	1,6	0,9	0,4	2,9
10	ДП «ХОДАЛП «Харківоблагроліс»	-	-	-	-
11	НПП «Гомільшанські ліси»	-	-	-	-
12	ДП «Харківська лісова науково-дослідна станція»	13,8	-	-	13,8
13	ДП «Новомосковський військовий лісгосп»	-	-	-	-
14	Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва (ДП «Скрипаївське навчально-дослідне лісове господарство»)	13,8	0,0	0,0	13,8

* Згідно Доповіді про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2019 році

В умовах антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань, та перш за все, забезпечення охорони рідкісних видів рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 117 видів рослин, з них: 101 вид судинних рослин, водоростей – 7, лишайників – 2, грибів – 7. Серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3, неоцінених – 32, зникаючих – 7.

Тваринний світ. Важливою складовою частиною навколишнього середовища області є тваринний світ. Безхребетні тварини Харківської області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне.

Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і азональні з реліктовою фауною (крейдяні відслонення, піски, солончаки).

Тваринне населення водної біоти Харківської області налічує понад 2 000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, молюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Рідкісні види тварин виступають індикаторами фауністичного різноманіття. Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Харківщини за систематичним складом свідчить, що до класу комахи належить понад 97% вивченого біорізноманіття (із 229 видів – 223), по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і молюски.

Місцеположення Харківської області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої, розташовані північні гніздові поселення квака, кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд-омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколоводних просторів і, перш за все, долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Печенізьке, Червонооскільське, Краснопавлівське, Орільське, Рогозянське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами, що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, кричків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білощока, казарка червоновола, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.06.2018 № 237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за № 847/32299, занесено 212 видів тварин.

Природно-заповідний фонд. Природні території та об'єкти заповідного фонду Харківської області представлені національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, заказниками загальнодержавного і місцевого значення, пам'ятками природи та заповідними урочищами місцевого значення.

Станом на 01.01.2020 року природно-заповідний фонд Харківської області налічує 246 території та об'єкти загальною площею 74 843,6 га, в тому числі 13 об'єктів загальнодержавного значення площею 23 984,6 га, відсоток заповідності становить 2,38 від загальної площі області.

Таблиця 2.8 Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2020.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ					
	Загальнодержавно-го значення		місцевого значення		разом	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	3	22 690,0	-	-	3	22 690,0
Регіональні ландшафтні парки	-	-	7	20 544,33	7	20 544,33
Заказники, всього	3	1 038,0	167	37 207,16	170	38 245,16
у тому числі:						
ландшафтні	-	-	13	26 043,17	13	26 043,17
лісові	-	-	9	3 207,1	9	3 207,1
ботанічні	1	185,0	51	3 169,99	52	3 346,19
загальнозоологічні	2	853,0	5	1 292,4	7	2 145,4
орнітологічні	-	-	7	787,9	7	787,9
ентомологічні	-	-	66	652,46	66	652,46
іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	18	2 160,6	18	2 160,6
загальногеологічні	-	-	1	14,6	1	14,6
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	-	-	44	645,9	44	645,9
у тому числі:						
комплексні	-	-	2	176,3	2	176,3
ботанічні	-	-	38	455,2	38	455,2
зоологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	4	14,4	4	14,4
геологічні	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	9	2 537,2	9	2 537,2
Ботанічні сади	1	41,9	1	13,25	2	55,15
Дендрологічні парки	1	22,8	1	51,5	2	74,3
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	169,9	1	10,8	5	180,7
Зоологічні парки	1	22,0	-	-	1	22,0
РАЗОМ	13	23 984,6	233	61 416,8	246	74 843,6

Примітка * – територія ландшафтного заказника місцевого значення «Печенізький» площею 365,7 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Печенізьке поле». Території загальнозоологічного заказника загальнодержавного значення «Катеринівський» площею 527,0 га, загальнозоологічного заказника «Бурлуцький» площею 326,0 га, заповідного урочища «Божкове» площею 79,0 га, частини заповідного урочища «Дегтярне» площею 95,0 га входять до складу регіонального ландшафтного парку «Великобурлуцький степ». Частина ландшафтного заказника «Гомільшанська лісова дача», площею 7962,0 га входить до складу національного природного парку «Гомільшанські ліси». Лісовий заказник місцевого значення «Володимирівська дача», площею 699,0 га входить до складу національного природного парку «Слобожанський». Ботанічні заказники місцевого значення «Конопляне», площею 315,9 га та «Червоний», площею 49,8 га входять до складу національного природного парку «Дворічанський». Територія ботанічного заказника місцевого значення «Борівський» площею 18,0 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Червонооскільський»; ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Помірки» площею 120,4 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Сокольники-Помірки».

Розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду є одним із основних пріоритетів екологічної політики в Україні, саме створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин. Тому на території Харківської області постійно триває робота зі створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо Програму не буде затверджено, біорізноманіття на території Харківської області, скоріш за все, залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів щодо будівництва, реконструкції і капітального ремонту мереж водовідведення та каналізаційних очисних споруд, скорочення викидів від великих спалювальних установок та провадження екологічно безпечного механізму поводження з побутовими та промисловими відходами може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни.

З метою охорони природних ресурсів та їх раціонального використання, задля забезпечення збереження біорізноманіття – одним із пріоритетних завдань Програми визначено – розширення межі природно-заповідного фонду, що є складовими елементами у формуванні регіональної екомережі.

Щодо функціонального використання, на перспективу передбачається збереження та охорона об'єктів природно-заповідного фонду, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів.

Геологічні та гідрографічні умови

Харківська область розташована в південно-західній частині Східноєвропейської платформи, у межах великого тектонічного прогину, який має назву Дніпровсько-Донецька западина. Дніпровсько-Донецька западина полягає між Українським щитом і Воронізьким кристалічним масивом, кристалічний фундамент платформи занурений на різну глибину, у районі м. Харкова це 2-3 км. Північно-східна частина області розташована на схилі Воронізького кристалічного масиву, крайня південна на схилі Українського щита. Решта території області лежить у Дніпровсько-Донецькій западині.

Палеозойські породи виходять на поверхню у південно-західній частині області і пов'язані з покладами аргілітів, глин, вапняків, доломітів, гіпсів, солей. На північному сході області також виходять на поверхню мезозойські відклади: глини строкаті; піски; крейда; мергелі; фосфорити; вохра; бутовий камінь. Кайнозойські відклади поширені по всій території області, це глини червоно-бурі та строкаті, піски будівельні, буре вугілля.

Нафта, природний газ приурочені до найглибших частин Дніпровсько-Донецької западини.

Особливості геологічного розвитку території області зумовили набір найпоширеніших корисних копалин: будівельні матеріали: піски, глини, крейда, вапняки, а також паливні копалини: природний газ, нафта, кам'яне та буре вугілля.

Мінерально-сировинна база Харківської області складається з твердих корисних копалин (вугілля, торф), гірничохімічних та гірничорудних корисних копалин, нерудних корисних копалин для металургії та будівельних корисних копалин.

Неметалеві корисні копалини. Тверді корисні копалини Харківської області налічують 8 родовищ бурого та кам'яного вугілля (0,72 % від всього в Україні) та 2 родовища торфу (0,29% від всього в Україні).

Гірничохімічні та гірничорудні корисні копалини налічують 22 родовища сапропелі (7,14% від всього в Україні), 1 родовище солі кухонної (6,67% від всього в Україні), 1 родовище фосфориту (11,11% від всього в Україні), 1 родовище сировини для мінеральних фарб (10% від всього в Україні), 1 родовище піску кварцового (25% від всього в Україні).

Нерудні корисні копалини для металургії налічують 3 родовища піску формувального (14,29% від всього в Україні).

Будівельні корисні копалини налічують 5 родовищ сировини цементної (8,2% від всього в Україні), 12 родовищ крейди (17,65% від всього в Україні) та інші родовища зазначених корисних копалин.

Паливні копалини. За інформацією Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» Державної служби геології та надр України, на території Харківської області обліковується 78 родовищ природного газу (зокрема 3 – комплексні), балансові запаси складають 317,860 млрд.м³ (39,51% від запасів в Україні). Розробляються 47 родовищ природного газу (зокрема 2 – комплексні), балансові запаси складають 311,827 млрд.м³ (38,76% від запасів в Україні).

Крім того, на території області обліковується 26 родовищ нафти (зокрема 22 – комплексні), балансові запаси складають 4,289 млн тон (4,29% від запасів в Україні). Розробляються 19 родовищ природного газу (зокрема 17 – комплексні), балансові запаси складають 4,206 млн тон (4,21% від запасів в Україні).

Кількість родовищ конденсату на території області складає 69 (всі комплексні), балансові запаси складають 8,801 млн тон (22,12% від запасів в Україні). Розробляються 44 родовища природного газу (всі комплексні), балансові запаси складають 8,650 млн тонн (21,74% від запасів в Україні).

Підземні води. Харківська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну.

Основні водоносні горизонти питних і технічних підземних вод приурочені до відкладів палеогену (берекський, київський та бучацький горизонти), представлених різнозернистими пісковиками та пісками, нижньої та верхньої крейди, представлених різнозернистими пісками, пісковиками, крейдою, неогенових відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; юрських відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; триасових відкладів, представлених крупнозернистими пісками.

За хімічним складом води гідрокарбонатні натрієві, сульфатно-гідрокарбонатні, натрієво-магнієво-кальцієві, хлоридно-гідрокарбонатні, кальцієво-натрієві.

Згідно наведеної на офіційному веб-сайті Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» (<http://geoinf.kiev.ua/>) інформації, на території Харківської області обліковується 45 родовищ підземних вод, на які отримані спеціальні дозволи на користування надрами (діючі). На 43 родовищах дозволено видобування корисної копалини: води питної і технічної, а на 2 ділянках Березівського родовища (Ділянка Березівська-1, Ділянка Березівська-2) ТОВ «Завод Березівських мінеральних вод» здійснюється видобування води мінеральної. Ділянка Березівська-1 (джерело № 1) знаходиться в селищі Березівське

Дергачівського району Харківської області, а ділянка Березівська-2 (свердловина-№ 2055/3, свердловина-№ 2316) знаходиться – 25 км на захід від м. Харкова, північна околиця селища Березівське Дергачівського району Харківської області.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умов, якщо ДДП не буде затверджено

Освоєння територій без урахування закономірностей розвитку екзогенних геологічних процесів може викликати ланцюгову реакцію в їх активізації та привести до негативних наслідків. Харківщина належить до регіонів з широко розвинутими екзогенними геологічними процесами, такими як підтоплення, зсувні явища та просадні ґрунти. В області спостерігається тенденція переважно техногенної активізації цих несприятливих процесів. У межах області набули розвитку екзогенні геологічні процеси природного та техногенного походження, такі як зсуви, карст, підтоплення, просідання лесових ґрунтів.

Найвні на території області ділянки з екзогенно-геологічними процесами знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться без змін. Але виключення або зниження витоків з мереж водопостачання та водовідведення шляхом виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція, капітальний ремонт мереж водопостачання і водовідведення, а також виконання одного з пріоритетних завдань Програми – відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області – є особливо важливими для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

Водні ресурси

Харківська область розташована у північно-східній частині України, займає південно-західний край Середньоруської височини. Розташована Харківська область на вододілі двох річкових басейнів Дона (Сіверського Дінця) та Дніпра. Регіон має надзвичайно низьку забезпеченість водними ресурсами – це 1,8 % від загальних водних ресурсів України. Водні ресурси області формуються, як за рахунок атмосферних опадів (місцевий річковий стік, ґрунтова волога, підземні води), так і за рахунок зовнішнього притоку з суміжних територій (транзитні води Росії).

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

По території області протікає 867 річок, загальною протяжністю – 6 405 км, з них довжиною більше 10 км - 172 річки протяжністю – 4 666,6 км. З них, згідно з класифікацією річок України, одна відноситься до великих – Сіверський Донець довжиною – 1 053 км (в межах області – 375 км). Шість середніх річок, до яких відносяться Оскіл, Уди, Лопань, Мерла, Оріль, Самара.

Решта річок відноситься до категорії малих.

Площі земель, зайняті водними об'єктами, складають 91,3 тис. га (2,9 % території області), в тому числі під водосховищами і ставками 46,3 тис. га.

В Харківській області:

- збудовано 57 водосховищ (басейн р. Сіверський Донець – 42, басейн р. Дніпро – 15), загальним об'ємом 15 млн м³, площа дзеркала 33 тис. га;

- налічується 2538 ставків (басейн р. Сіверський Донець – 1708, басейн р. Дніпро – 830), загальним об'ємом 229 млн м³ та площею дзеркала 13 тис. га.

В гідрографічному відношенні територія області розміщена в межах басейнів р. Сіверський Донець (21,93 тис.км² або 69,8% території області) і р. Дніпро (9,47 тис. км² або 30,2% території області).

Якість поверхневих вод. Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Регіонального офісу водних ресурсів у Харківській області Державного агентства водних ресурсів

України (далі – Лабораторія моніторингу вод та ґрунтів РОВР) моніторинг поверхневих вод здійснюється у 11 пунктах на річках Сіверський Донець, Уди, Лопань, Харків, Оскіл, в т. ч. у транскордонних пунктах моніторингу річок Сіверський Донець, Уди і Оскіл та у районі поверхневого питного водозабору КП «Харківводоканал» з р. Сіверський Донець.

Якість поверхневих вод р. Сіверський Донець та її притоків на території Харківської області протягом 2019 року була стабільною, без суттєвих змін. Концентрації речовин у водних об'єктах коливаються в межах середньо-багаторічних значень без тенденції до погіршення, в залежності від періоду року та фактичної водності річок.

Спостерігається перевищення гранично допустимих концентрацій для водойм рибогосподарського призначення по важких металах, органічних речовинах та сольових показниках. Якщо сольові показники понад норму, в основному, за рахунок природних чинників, перевищення по важких металах та органічних речовинах наявне у зв'язку з великим антропогенним навантаженням.

Перевищення вмісту забруднюючих речовин у Харківській області спостерігається вже на кордоні з Белгородською областю. Вздовж русла р. Сіверський Донець спостерігається збільшення концентрацій речовин після впадіння найбільш антропогенно-навантаженої притоки у Харківській області – р. Уди.

Середньорічна концентрація органічних та біогенних сполук у районі поверхневого питного водозабору КП «Харківводоканал» з річки Сіверський Донець була у межах: ХСК – 19,8 мгО₂/дм³, БСК5 – 2,76 мгО₂/дм³; азот загальний – 1,23 мг/дм³, фосфор загальний – 0,14 мг/дм³, сухий залишок – 537,4 мг/дм³.

Вміст важких металів не перевищував екологічних нормативів якості для пріоритетних речовин.

Концентрація пестицидів та гербіцидів на визначених масивах поверхневих вод не перевищувала екологічних нормативів якості для пріоритетних речовин.

Масиви поверхневих вод в означених пунктах відповідають II класу хімічного стану, «недосягнення доброго».

Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

З метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, вимогами статті 87 Водного кодексу України встановлюються водоохоронні зони. Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проєктами землеустрою. В межах водоохоронних зон, відповідно до вимог статті 88 Водного кодексу України, виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідро біоценозів. Спеціалістами лабораторії гідробіології у 2019 році проведено діагностичний гідробіологічний моніторинг за європейськими методиками річок і водосховищ басейну Дону. Відбір проб в Донецькій, Харківській та Луганській областях було проведено у 33 масивах (створах) поверхневих вод. Екологічний статус масивів поверхневих вод було визначено за чотирма біологічними елементами якості/показниками (фітопланктон, фітобентос, макрозообентос, вища водна рослинність) та результати зведено в табл. 2.9 з кольоровим кодом.

Таблиця 2.9 Екологічний стан масивів поверхневих вод басейну р. Сіверський Донець.

Водний об'єкт	Пункт моніторингу	Клас якості вод				
		Фіто-планктон	Фітобентос	Вища водна рослинність	Макрозообентос	Інтегральна оцінка за БЕЯ
р. Сіверський Донець	с. Огірцеве, кордон з РФ					
	Печенізьке вдсх., с. Печеніги	б/о				
	с. Кочеток, водозабір КП «Харківводоканал»					
	нижче гирла р. Уди, с. Есхар					
р. Вовча	с. Землянки, кордон з РФ	б/о				
р. Уди	с. Окоп, кордон з РФ	б/о				
	гирло, с. Есхар					
р. Лопань	с. Казача Лопань, кордон з РФ	б/о	б/о			
р. Харків	с. Стрілече, кордон з РФ	б/о				
р. Оскіл	с. Тополі, кордон з РФ					
	гирло					

б/о – без оцінки.

Класифікація екологічного стану (статусу)		Кольоровий код
Референційні умови	Немає або дуже незначні відхилення від умов недоторканного стану	
Без ризику	Незначні відхилення від референційних умов	
Під ризиком	Помірні відхилення від референційних умов	
Змінений стан	Значні відхилення від референційних умов	
Змінений стан	Сильні відхилення від референційних умов	

Використання води

Таблиця 2.10 Основні показники використання і відведення води, млн м³.

Показники	Роки		
	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	270,3	310,0	295,2
у тому числі для використання	263,6	303,3	293,9
Спожито свіжої води, з неї на:	210,9	253,2	258,4
виробничі потреби	101,7	141,7	138,9
побутово-питні потреби	103,6	105,7	112,8
зрошення	2,7	3,6	4,4
сільськогосподарські потреби	2,7	2,1	2,2
ставково-рибне господарство	- *	- *	- *
Втрати води при транспортуванні	103,3	101,6	82,6
Загальне водовідведення, з нього:	274,0	302,7	289,3
у поверхневій водній об'єкти	270,3	298,8	286,2
у тому числі:			
забруднених зворотних вод	9,81	14,1	14,7
з них без очищення	4,909	9,2	9,1
нормативно очищених	198,1	195,5	182,8
нормативно чистих без очистки	60,1	87,0	87,4
не категорійні стічні води **	–	2,2	1,3
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	585,7	741,8	922,3
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	91,8	92,3	94,1
Потужність очисних споруд	504,5	502,7	505,4

* - Порядком ведення державного обліку водокористування, затвердженим наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78, змінено порядок заповнення звіту про використання води за формою 2ТП-водгосп (річна) для водокористувачів, які використовують воду для рибогосподарських потреб (риборозведення).

** - Клінкерні води ПрАТ «Балцем»

Таблиця 2.11 Забір, використання та відведення води, млн м³.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Бас. р. Сів. Донець	287,3	231,8	283,0	13,32
Бас. р. Дніпро	7,9	26,6	3,2	1,41

Скидання води у водні об'єкти та очистка стічних вод. Згідно статистичної інформації, у 2019 році на території області скинуто забруднюючих речовин у водні об'єкти: сухий залишок – 14 950 тонн, сульфати – 41 590 тонн, хлориди – 22 470 тонн, ХСК – 9 370 тонн, нітрати – 6 096 тонн, завислі речовини – 2 628 тонн, БСК₅ – 1 918 тонн, азот амонійний – 404 тони, нітрити – 138 тонн, кальцій – 8,595 тонн, фосфати – 600,6 тонн, магній – 2,818 тонн, нафтопродукти – 118,1 тонн, залізо загальне – 50,41 тонн, СПАВ – 35,81 тонн, натрій – 13,50 тонн, цинк – 4,090 тонн, алюміній – 1,773 тони, марганець – 0,045 тонн, нікель – 3,821 тонн, мідь – 0,677 тонн, хром⁶⁺ – 0,771 тонн, жири масла – 0,253 тонн.

Із загального скиду нормативно-очищених зворотних вод в області (182,8 млн м³) скид на спорудах механічної очистки складає 2,164 млн м³ (1,18%), біологічної очистки – 180,2 млн м³ (98,58 %) та фізико-хімічної очистки – 0,354 млн м³ (0,19%).

За 2019 рік кількість підприємств, що мають скиди зворотних вод до поверхневих водних об'єктів, становить 92, із них 82 – в басейні р. Сіверський Донець, 10 – в басейні р. Дніпра. філія АТ «Укргазвидобування» ГПУ «Шебелинкагазвидобування» здійснювало скид до басейнів 2-х річок.

Потужність очисних споруд становить – 505,4 млн м³, в тому числі перед скидом до водного об'єкту – 480,6 млн м³.

Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 33 водокористувачів, що складає 36% від загальної кількості водокористувачів, в тому числі по видам очистки: біологічної очистки – 23, фізико-хімічної очистки – 2, механічної очистки – 8.

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону. Надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушує природний водний, гідробіологічний режим річок, збільшує заростання та утворення донних відкладень. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при надто низькому ступені залісення. На багатьох річках і водоймах не закріплені прибережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Захист природних вод від забруднення стічними водами залишається гострою проблемою на території області, наявні системи водоочищення працюють за старою технологією, є необхідність їх переобладнання відповідно до сучасних наукових досягнень.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання в Програмі визначено за необхідне виконання ряду заходів та пріоритетних завдань: будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання; будівництво та капітальний ремонт водних свердловин; будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд; будівництво та реконструкція мереж водовідведення; відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області.

Якщо вищезазначені заходи та завдання Програми не будуть реалізовані, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Атмосферне повітря

Стан атмосферного повітря Харківської області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди великих промислових підприємств, особливо, паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксового та хімічного виробництв.

За даними Головного управління статистики у Харківській області, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у 2019 році склали 106,5 тис. тонн (у 2018 – 44,7 тис. тонн, у 2017 році – 45,0 тис. тонн).

Переважна частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря надійшла від процесів спалювання в енергетиці (63,8% від загального обсягу викидів), добувної промисловості і розроблення кар'єрів (24,8%) та переробної промисловості (4,9%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину складають діоксид та інші сполуки сірки (38,92% від загального обсягу викидів), речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (21,31%), метану (13,87%) та оксиду вуглецю (13,1%). Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу надійшло 7600 тис. тонн діоксиду вуглецю.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні 3 роки наведена в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районам та містам області, тис. т.

Населені пункти, райони	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Всього Харківська область	44,955	44,741	106,499
м. Харків (міськрада)	4,9045	4,800	4,013
м. Ізюм (міськрада)	0,2704	0,547	0,243
м. Куп'янськ (міськрада)	1,238	1,258	1,369
м. Лозова (міськрада)	0,4102	0,614	0,331
м. Люботин (міськрада)	0,1424	0,129	0,999
м. Первомайський (міськрада)	0,0548	0,049	0,048
м. Чугуїв (міськрада)	0,0309	0,040	0,057
Балаклійський район	5,3013	1,919	5,919
Барвінківський район	0,1826	0,292	0,443
Близнюківський район	0,1438	0,145	0,140
Богодухівський район	0,6852	1,579	1,294
Борівський район	0,8136	0,667	0,466
Валківський район	1,9374	0,915	1,727
Великобурлуцький район	0,8056	0,734	0,872

Вовчанський район	0,5069	0,547	0,549
Дворічанський район	0,1184	0,103	0,052
Дергачівський район	3,687	2,943	2,534
Зачепилівський район	0,0999	0,114	0,117
Зміївський район	11,9521	11,775	60,152
Золочівський район	0,0754	0,058	0,112
Ізюмський район	0,2073	0,168	0,207
Кегичівський район	0,7833	1,235	0,151
Коломацький район	0,1093	0,105	0,072
Красноградський район	2,3184	1,956	9,817
Краснокутський район	0,747	0,705	0,620
Куп'янський район	0,1331	0,141	0,165
Лозівський район	0,0724	0,055	0,010
Нововодолазький район	1,0894	1,445	2,815
Первомайський район	0,8477	1,835	1,365
Печенізький район	0,0572	0,062	0,038
Сахновщинський район	0,1448	0,157	0,171
Харківський район	0,7291	0,823	0,498
Чугуївський район	4,186	6,650	8,528
Шевченківський район	0,1705	0,162	0,134

Таблиця 2.13 Основні забруднювачі атмосферного повітря на території Харківської області.

№ з/п	Підприємство – забруднювач	Валовий викид, тонн
1.	Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго»	57 302,505
2.	УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Красноградському районі	9 137,666
3.	Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія»	7 412,262
4.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Зміївському районі	2655,562
5.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Нововодолазькому районі	2166,250
6.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Валківському районі	1686,971
7.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Первомайському районі	1299,297
8.	ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5»	1245,983

Таблиця 2.14 Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пилу, діоксид сірки, діоксид азоту, оксиду вуглецю) в цілому по області та в розрізі районів і міст Харківської області, тис. т.

Населені пункти, райони	2018 рік					2019 рік				
	Разом	В тому числі по окремих речовинах:				Разом	В тому числі по окремих речовинах:			
		Пил	Діоксиду та інші сполуки сірки	Сполуки азоту	Оксид вуглецю		Пил	Діоксиду та інші сполуки сірки	Сполуки азоту	Оксид вуглецю
Харківська область	44,741	*	9,320	6,764	**	106,499	*	41,401	10,198	**
м. Харків	4,800	*	0,179	1,242	**	4,013	*	0,478	1,042	**
м. Ізюм	0,547	*	0,009	0,076	**	0,243	*	0,007	0,037	**
м. Куп'янськ	1,258	*	0,192	0,026	**	1,369	*	0,108	0,025	**
м. Лозова	0,614	*	0,003	0,077	**	0,331	*	0,001	0,053	**
м. Люботин	0,129	*	0,011	0,015	**	0,999	*	0,005	0,013	**
м. Первомайський	0,049	*	-	0,019	**	0,048	*	-	0,018	**
м. Чугуїв	0,040	*	-	0,011	**	0,057	*	0,0017	0,021	**
Балаклійський район	1,919	*	0,015	0,281	**	5,919	*	0,013	1,253	**
Барвінківський район	0,292	*	0,040	0,001	**	0,443	*	0,008	0,0017	**
Близнюківський район	0,145	*	0,013	0,002	**	0,140	*	0,015	0,003	**
Богодухівський район	1,579	*	0,0013	0,158	**	1,294	*	0,016	0,132	**
Борівський район	0,667	*	0,023	0,117	**	0,466	*	0,003	0,016	**
Валківський район	0,915	*	0,00	0,035	**	1,727	*	0,0001	0,160	**
Великобурлуцький район	0,734	*	0,006	0,067	**	0,872	*	0,007	0,0375	**
Вовчанський район	0,547	*	0,009	0,001	**	0,549	*	0,011	0,053	**
Дворічанський район	0,103	*	0,005	0,767	**	0,052	*	0,004	0,0006	**
Дергачівський район	2,943	*	6,66	0,001	**	2,534	*	0,008	0,999	**
Зачепилівський район	0,114	*	0,15	0,886	**	0,117	*	0,009	0,0007	**
Зміївський район	11,775	*	6,126	0,002	**	60,152	*	37,676	3,7335	**
Золочівський район	0,058	*	0,018	0,005	**	0,112	*	0,034	0,004	**
Ізюмський район	0,168	*	0,00	0,101	**	0,207	*	0,0006	0,003	**
Кегичівський район	1,235	*	0,002	0,045	**	0,151	*	0,0026	0,096	**
Коломацький район	0,105	*	0,00	0,701	**	0,072	*	0,0007	0,043	**
Красноградський район	1,956	*	0,056	0,038	**	9,817	*	0,067	0,855	**

Краснокутський район	0,705	*	0,016	0,002	**	0,620	*	0,014	0,009	**
Куп'янський район	0,141	*	0,001	0,007	**	0,165	*	0,001	0,002	**
Лозівський район	0,055	*	0,00	0,175	**	0,010	*	-	0,0007	**
Нововодолазький район	1,445	*	0,002	0,504	**	2,815	*	0,012	0,0153	**
Первомайський район	1,835	*	0,001	0,00	**	1,365	*	0,008	0,093	**
Печенізький район	0,062	*	0,018	0,003	**	0,038	*	0,001	0,0004	**
Сахновщинський район	0,157	*	0,048	0,024	**	0,171	*	0,048	0,003	**
Харківський район	0,823	*	0,01	1,174	**	0,498	*	0,098	0,323	**
Чугуївський район	6,650	*	1,887	0,023	**	8,528	*	3,248	1,300	**
Шевченківський район	0,162	*	0,004		**	0,134	*	0,0017	0,005	**
* - за інформацією Головного управління статистики у Харківській області з 2015 року статзвітністю не передбачено.										
** - за інформацією Головного управління статистики у Харківській області з 2017 року статзвітністю не передбачено.										

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо підприємства теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості.

Основні забруднювачі атмосферного повітря: Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», АТ «Укргазвидобування» філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування».

Таблиця 2.15 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у Харківській області відповідно до даних ГУ статистики у Харківській області

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Обсяги викидів по регіону, тонн
Усі види економічної діяльності		106499,8
Сільське, лісове та рибне господарство	A	2037,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	26428,3
Переробна промисловість	C	5241,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	67959,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	771,4
Будівництво	F	13,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	200,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	2607,2

Тимчасове розміщування й організація харчування	I	6,8
Інформація та телекомунікації	J	13,5
Фінансова та страхова діяльність	K	0,2
Операції з нерухомим майном	L	280,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	14,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	36,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	595,8
Освіта	P	85,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	190,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	14,4
Надання інших видів послуг	S	2,6

Згідно офіційних статистичних даних, можна зробити висновок, що найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин на території області потрапляє в атмосферне повітря від такого виду економічної діяльності, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту посідає друге місце після енергетики за рахунок постійного збільшення кількості автотранспорту. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту з року в рік зростають та негативно впливають на якість атмосферного повітря в області. Частка автомобілів, які експлуатуються на території області, далекі від довершеності, вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Двигуни автомобілів зазвичай морально і фізично застарілі.

Забруднення атмосферного повітря в області від автотранспорту обумовлено такими факторами: постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту, в тому числі транзитного вантажного; відставання якості палива від європейських стандартів; повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів; недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами; недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом; відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуванням паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється атмосферне повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%).

Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху. Крім забруднення атмосферного повітря, автомобільний транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів та ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнані локальними очисними спорудами

поверхневих (дошових і талих) стічних вод, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів та автотранспортних підприємств. Має місце забруднення залізничних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів залізничних вагонів.

Негативно впливають на стан довкілля і відходи автотранспортних засобів, які утворюються в процесі їх експлуатації, а саме: відпрацьовані мастила, фільтри, акумулятори, відпрацьовані шини, деталі та корпуси автомобілів та ін., утилізацію яких належним чином ще не налагоджено.

Слід зазначити, що спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Харків проводиться на 10 стаціонарних пунктах спостереження, на території області стаціонарні пункти спостережень відсутні.

Таблиця 2.16 Зміна середнього рівня забруднення атмосферного повітря за 2017-2019 роки по місту Харкову.

Домішки	Характеристики	Роки			Тенденція
		2017 рік	2018 рік	2019 рік	
Пил	Q _{ср.} n	0.1 6967	0.1 7008	0.1 7002	0
Діоксид сірки	Q _{ср.} n	0.007 8355	0.007 8415	0.007 8400	-0.0002
Оксид вуглецю	Q _{ср.} n	3 5575	3 5618	2 5600	0
Діоксид азоту	Q _{ср.} n	0.03 9487	0.02 9540	0.03 9533	+0.002
Фенол	Q _{ср.} n	0.002 3198	0.001 3180	0.002 3214	-0.0001
Сірководень	Q _{ср.} n	0.001 1061	0.001 1097	0.001 1067	0
Аміак	Q _{ср.} n	0.00 2110	0.00 2128	0.00 2130	0
Формальдегід	Q _{ср.} n	0.002 7434	0.002 7461	0.002 7456	-0.0001
Сажа	Q _{ср.} n	0.03 837	0.03 843	0.03 840	-0.003
Оксид азоту	Q _{ср.} n	0.02 1064	0.02 1054	0.02 1081	0
Кадмій	Q _{ср.} n	0.00 33	0.00 33	0.00 33	0
Залізо	Q _{ср.} n	0.69 33	0.77 33	0.78 33	-0.017
Марганець	Q _{ср.} n	0.02 33	0.02 33	0.02 33	0
Мідь	Q _{ср.} n	0.06 33	0.05 33	0.05 33	-0.019
Нікель	Q _{ср.} n	0.02 33	0.03 33	0.02 33	0
Свинець	Q _{ср.} n	0.03 33	0.03 33	0.03 33	0
Хром	Q _{ср.} N	0.02 33	0.01 33	0.02 33	-0.001
Цинк	Q _{ср.} n	0.07 33	0.07 33	0.07 33	+0.001

Аналізуючи матеріали спостережень за станом атмосферного повітря міста Харків, можна спостерігати тенденцію до погіршення – по діоксиду азоту, цинку. Намітилась незначна тенденція щодо покращення якості атмосферного повітря по діоксиду сірки, фенолу, формальдегіду, сажі, залізу, міді та хрому. Не змінився рівень забруднення по оксиду вуглецю, пилу, сірководню, аміаку, оксиду азоту, марганцю, кадмію, свинцю та нікелю.

Фактор забруднення повітря знаходиться в постійно динамічному стані і залежить від багатьох чинників, а отже, потребує постійного контролю та моніторингу його якості з боку органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, особливо при регулюванні господарської діяльності всіх суб'єктів.

Основними напрямками зменшення викидів забруднюючих речовин є, насамперед, неухильне виконання суб'єктами підприємницької діяльності природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення газо-пилового потоку. Діяльність кожного суб'єкта господарювання має бути спрямована на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря визначає Закон України «Про охорону атмосферного повітря».

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програма не буде затверджена, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території сельбищної зони, більш ймовірно, залишатиметься на рівні сучасних показників. Але, за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин (технічне переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок, проведення комплексу режимно-налагоджувальних випробувань енергетичних котлів для оптимізації топкового процесу), відбуватиметься погіршення якості атмосферного повітря. Це може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області. Без реалізації заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все, матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Поводження з відходами

Протягом 2019 року на території області утворилося 1752,3 тис. тонн відходів I-IV класів небезпеки; утилізовано, оброблено (перероблено) 203,1 тис. тонн відходів; видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти – 957,7 тис. тонн, що становить 54,65%.

У 2019 році на території Харківської області, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 1702,75 тис. тонн, або 97,174% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,224 тис. тонн (0,013%) – до I класу небезпеки, 0,624 тис. тонн (0,036%) – до II класу небезпеки; 48,658 тис. тонн (2,777%) віднесено до III класу.

Таблиця 2.17 Накопичення відходів станом на 01.01.2019

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1.	Кількість підприємств, охоплених державним статистичним спостереженням за формою № 1-відходи (річна), які утворювали відходи	одиниць	852	Кількість наведена по підприємствах, які утворювали відходи в результаті економічної діяльності
2.	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах всіх класів небезпеки за 2019 рік (попередні дані), усього у тому числі:	тонн	44155142,7	
3.	відходи 1 класу небезпеки	тонн	-	
4.	відходи 2 класу небезпеки	тонн	-	
5.	відходи 3 класу небезпеки	тонн	117054,9	
6.	відходи 4 класу небезпеки	тонн	44038087,8	

Таблиця 2.18 Динаміка утворення відходів за класами небезпеки (тонн).

Роки	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Усього (тонн) у тому числі	1 803 380,6	1 628 526,4	1 752 256,0 ¹
I класу небезпеки	240,9	256,4	224,4
II класу небезпеки	947,6	577,1	624,2
III класу небезпеки	50 402,6	59 588,4	48 657,6
IV класу небезпеки	1 751 789,5	1 568 104,5	1 702 749,8

¹ З урахуванням відходів, утворених у домогосподарствах

Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. В області діє мережа підприємств, які здійснюють відповідні операції у сфері поводження з небезпечними відходами. Серед них ТОВ НВП «НОВІНТЕХ», ТОВ «ЮПІТЕР ЕКО», ТОВ «ХАРКІВ-ЕКО», ТОВ НВП «КОР-МЕТ», ТОВ «ЕКОТЕК», ТОВ «ПК «ЕКОСФЕРА», та інші, які здійснюють збирання, перевезення, зберігання, знешкодження, утилізацію відпрацьованих ламп та приладів, що містять ртуть, відпрацьовані нафто відходи, відпрацьовані лужні та кислотні акумуляторні батареї, відходи гальванічного та термічного виробництва, відходи застосування фото хімікатів тощо. Контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами та видача ліцензій покладено на Міністерство захисту довкілля

та природних ресурсів України.

Таблиця 2.19 Інформація про кількість діючих сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2020.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону (район, місто)	Кількість*	Площі під твердими побутовими відходами, га*
Сміттєзвалища			
1	Балаклійський район	2	21,7
2	Барвінківський район	1	5,0
3	Близнюківський район	1	5,0
4	Богодухівський район	1	5,565
5	Борівський район	11	20,189
6	Валківський район	4	6,5
7	Великобурлуцький район	2	5,5
8	Вовчанський район	3	8,5
9	Дворічанський район	1	1,2
10	Дергачівський район	3	8,9
11	Зачепилівський район	2	4,0
12	Зміївський район	2	15,53
13	Золочівський район	3	4,35
14	Ізюмський район	0	0
15	Кегичівський район	2	7,85
16	Коломацький район	1	1,0
17	Красноградський район	14	17,6
18	Краснокутський район	3	5,5
19	Куп`янський район	0	0
20	Лозівський район	2	5,5
21	Нововодолазький район	5	7,83
22	Первомайський район	0	0
23	Печенізький район	5	4,4
24	Сахновщинський район	1	6,0
25	Харківський район	0	0
26	Чугуївський район	0	0
27	Шевченківський район	1	9,91
Усього по районах області		70	177,524
Полігони			
1	Харківський район (ТОВ «Перероблюючий завод»)	1	21,2
2	м. Харків (Дергачівський полігон)	1	13,2
Усього:		2	34,4
Усього по області:		78	258,784

* За даними районних державних адміністрацій та виконкомів міських рад міст обласного значення

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається у Харківській області проблема утилізації твердих побутових відходів. На території Харківської області розташовано 78 організованих місць видалення твердих побутових відходів. В більшості випадків, під час експлуатації місць видалення відходів, проектні рішення не дотримуються.

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем Харківської області. Існуюча система управління відходами як в Україні, так і на Харківщині характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з відходами.

Незважаючи на тенденцію деякого зменшення обсягів утворення відходів виробництва, в області триває процес накопичення відходів різних видів.

Невирішеними залишаються такі проблеми поводження з відходами:

- не запроваджена чітка система утилізації продуктів переробки макулатури, склобою, автомобільних шин, полімерних відходів, відходів легкої та харчової промисловості, відпрацьованих нафтопродуктів тощо;
- не впроваджена система поводження (знешкодження) з токсичними відходами;
- не організовано утилізацію шламів паливного-енергетичного комплексу та металургійних виробництв, золошламових відходів, гірничої породи;
- не вирішена проблема знешкодження непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них.

Залишається актуальною проблема утилізації твердих побутових відходів (ТПВ). Існуюча система поводження з твердими побутовими відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсноцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо). Утворення значних обсягів відходів в області, захарашення території відходами зумовлено наступними основними факторами:

- неефективні технології переробки первинної сировини і матеріалів;
- недоліки в розробці нових та використанні наявних (вже розроблених і відомих у світовій практиці) технологій утилізації відходів на місцях їх безпосереднього утворення;
- недоліки системи поводження з відходами, що не були утилізовані в місцях їх утворення, а також недоліки системи очищення міста від відходів.

Існуюча система видалення побутових відходів не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до стихійних звалищ.

Тверди побутові відходи є одним з небезпечних джерел забруднення, перш за все бактеріального, земельних ресурсів та ґрунтів, поверхневих і підземних водних ресурсів та атмосферного повітря.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено

З метою раціонального поводження з відходами в Програмі визначено за необхідне виконання ряду пріоритетних завдань та заходів: будівництво полігонів твердих побутових відходів; будівництво та реконструкція сміттеперевантажувальних станцій та сміттесортувальних комплексів; розроблення схем санітарної очистки населених пунктів; будівництво контейнерних майданчиків для ТПВ; придбання обладнання для збору твердих побутових відходів, а саме контейнерів, в тому числі, для роздільного збору сміття; придбання машин для збору побутових відходів.

В разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Харківської області.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури в області, можливе збільшення кількості стихійних

сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та, як наслідок, погіршення санітарного стану населених пунктів. Крім того, залишиться без змін інституційна складова регіональної системи управління відходами, а отже продовжуватиметься розрізненість і неузгодженість у намаганнях і діях влади, бізнесу та громадськості щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. В цій сфері також розробляються програми державного і регіонального рівня; очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Здоров'я населення

Питання поліпшення демографічної ситуації та покращення стану здоров'я населення є одним із найголовніших напрямків у роботі всіх гілок влади, але демографічний стан в області залишається складним.

За статистичними даними, станом на 01.06.2020 чисельність населення у Харківській області склала 2633,9 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з початком 2020 року складає 0,33%.

Середня чисельність населення області у січні-травні 2020 року становила 2638,3 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з аналогічним періодом минулого року складає 0,67%.

Зменшення чисельності населення області відбулося, головним чином, за рахунок природного скорочення (- 10320 осіб).

Природний рух населення характеризувався зменшенням народжуваності на 14,3% (за цей період народилося на 1079 дітей менше, ніж за відповідний період 2019 року). У той же час знизився показник смертності на 6,0% (кількість померлих зменшилася на 1073 особи).

Поряд з цим, за січень-травень 2020 року в області спостерігався міграційний приріст населення (кількість прибулих більше ніж кількість вибулих на 13,1%).

За інформацією з офіційного веб-сайту Головного управління статистики у Харківській області (<http://kh.ukrstat.gov.ua/>), динаміка випадків захворюваності населення Харківської області наведена в табл. 2.20.

Таблиця 2.20 Динаміка випадків захворювання у Харківській області.

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань, тис. од.								
	Усього	У тому числі:							
		новоутворення	хвороби нервової системи ¹	хвороби системи кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри	хвороби підшкірної клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи
2015	1830,4	33,8	55,9	146,2	723,7	109,8	85,7	135,2	4,4
2016	1861,0	34,9	53,9	142,4	785,7	106,8	85,0	129,7	4,2
2017	1777,2	35,6	54,8	137,4	719,9	104,2	82,2	121,5	4,2

Крім того, за інформацією з офіційного веб-сайту Харківської обласної державної адміністрації Департаменту охорони здоров'я (<https://kharkivoda.gov.ua/>) щодо основних показників здоров'я населення Харківської області – можна зробити висновки, що

демографічні процеси в Харківській області відповідають загальній тенденції природного руху населення України. Беручи до уваги вікову структуру населення, варто відзначити, що найвища частка припадає на групу осіб працездатного віку, що свідчить про позитивну тенденцію соціально-демографічного та економічного розвитку населених пунктів. Меншу, проте значну частку займає категорія осіб старше працездатного віку. Переважання частки осіб старше працездатного віку над часткою осіб молодше працездатного віку говорить про поступове старіння населення.

Згідно наведеної структури смертності населення Харківської області по класам хвороб за 2019 рік – 69,09 % хвороби системи кровообігу; 14,04 % новоутворення; 5,26 % нещасні випадки та травми; 4,00 % хвороби органів травлення; 1,96 % хвороби органів дихання; 0,85 % інфекційні та паразитарні хвороби; 0,47 хвороби сечостатевої системи; 0,28 % хвороби нервової системи; 4,033 усі інші причини.

Хвороби системи кровообігу займають перше місце в структурі смертності населення та перше місце серед причин інвалідності населення і є однією з найважливіших причин надсмертності чоловіків працездатного віку. Серед причин інвалідності населення ведучі місця займають ішемічна та гіпертонічна хвороби, судинні ураження мозку. З віком відмічається підвищення рівня захворюваності на хвороби системи кровообігу. У жінок показники захворюваності (крім інфаркту міокарда) вищі ніж у чоловіків. В розвитку хвороб системи кровообігу найбільше значення має дві основні групи: соціально-культурні фактори та внутрішні фактори ризику. До першої групи факторів ризику відносяться: вживання висококалорійної їжі, яка багата вуглеводами, жирами та холестерином; тютюнопаління; малорухливий спосіб життя; постійний нервовий стрес. До другої групи факторів ризику відносяться артеріальна гіпертензія; гіперхолестеремія; порушена толерантність до вуглеводів; ожиріння; спадковість. Ступінь впливу кожного із названих факторів та їх комбінація різна. Витрати на лікування, реабілітацію та соціальне забезпечення хворих на хвороби системи кровообігу стають фінансовим тягарем для суспільства.

Серед ймовірних причин захворюваності населення можна назвати високий рівень розвитку промисловості та урбанізації, який створює прискорений, стресовий ритм життя, який негативно впливає на організм людини, підсилює прояви девіантної поведінки, що і являється провокуючим хворобу фактором; старіння нації; не дотримання здорового способу життя. Станом на теперішній час загальноновизнано, що епідемія хронічних неінфекційних захворювань, у тому числі і хвороб системи кровообігу, значною мірою пов'язана зі способом життя і виникненням, внаслідок цього, фізіологічних факторів ризику.

За останні 10 років у нашій країні відзначають неспинну тенденцію до підвищення рівня захворюваності на злоякісні новоутворення із щорічним збільшенням приблизно на 3 %. Злоякісні новоутворення спричиняють більше 15 % усіх смертей і поступаються за цим показником лише серцево-судинним захворюванням. Ризик розвитку онкологічних захворювань становить 27,7 % у чоловіків та 18,5 % у жінок. Щорічна летальність внаслідок онкологічних захворювань, у 2–10 разів перевищує аналогічний показник у розвинених країнах світу. В Україні хворі онкологічного профілю становлять 25 % інвалідів. Результати світових епідеміологічних досліджень злоякісних новоутворень свідчать про швидкі темпи підвищення захворюваності на рак та поширеності злоякісних новоутворень із різким зростанням смертності у віці старше 60 років.

Смертність від хвороб органів травлення посідає четверте місце у структурі смертності населення (після хвороб системи кровообігу, новоутворень і нещасних випадків). У структурі смертності від хвороб органів травлення переважають цироз печінки, панкреатит, ускладнений перебіг виразки шлунка і дванадцятипалої кишки. При вирішенні проблем щодо хвороб органів травлення необхідно орієнтуватися на характер відтворення і втрати здоров'я населення, як важливі критерії економічного і соціального благополуччя суспільства.

Особливість смертності населення від хвороб органів травлення протягом другої декади ХХІ ст. полягає в тому, що це єдина причина, від якої смертність має виразну тенденцію до зростання.

Факторами ризику виникнення цих захворювань є низька якість харчування, його незбалансованість, незадовільна організація харчування вдома і на роботі, психоемоційне перенапруження, самолікування, пізні звернення за кваліфікованою медичною допомогою. Симптоми захворювань шлунково-кишкового тракту дуже поширені і мають значні економічні та соціальні наслідки.

Спостерігається нівелювання статевих відмінностей в частоті жовчнокам'яної хвороби, виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки; відбувається розширення вікових меж формування патології органів травлення; простежується чітка тенденція до збільшення захворюваності на патологію верхніх відділів шлунково-кишкового тракту.

Інфекційні хвороби залишаються однією з основних причин інвалідності та смертності населення в Харківській області. Підвищення рівня інфекційної захворюваності пов'язане з негативними соціально-економічними змінами в країні, військовими конфліктами, внутрішньою та зовнішньою міграцією, екологічними катаклізмами, появою нових нозологічних форм хвороб.

Зважаючи на те, що інфекційні захворювання найчастіше вражають соціально незахищені верстви населення, стає зрозуміло, чим викликана особлива увага до цих хвороб і в сучасному українському суспільстві.

Так, потрапляння забруднюючих речовин в організм людини до органів дихання та травлення викликає ризик розвитку їх хвороби. До складу пилу можуть входити особливо небезпечні частинки, такі як свинець, кадмій, ртуть, діоксини. На населення, що мешкає поблизу промислових підприємств, можуть мати вплив сполуки речовин, що утворюються в результаті технологічних процесів.

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, слід виділити хвороби органів дихання, захворювання на хронічний бронхіт та астму, а також інфекційні захворювання та новоутворення.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що рівень захворюваності населення області хворобами, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, є достатньо високим.

Слід зазначити, що охорона здоров'я населення – це соціальна проблема, яка величезною мірою залежить від: умов праці, житлово-комунального забезпечення, культури, харчування та доступності і якості медичної допомоги.

Медична галузь Харківщини поєднує потужний ресурсний потенціал, представлений 1228 закладами та суб'єктами управління сфери охорони здоров'я, з них: органів управління – 3, закладів у сфері управління Департаменту охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації – 65, Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради – 69, у сфері управління органів місцевої влади у районах (містах) області – 66, підпорядкованих МОЗ України – 7 (у тому числі 3 вищих навчальних заклади), науково-дослідних інститутів НАМНУ та НАНУ – 10, інших відомств – 16, приватних юридичних осіб – 234, фізичних осіб – підприємців – 758.

Роботу галузі забезпечують понад 9,0 тис. лікарів та 16,0 тис. молодших спеціалістів з медичною освітою. Показник укомплектованості штатних посад зазначеними фахівцями у комунальних установах охорони здоров'я – 78,1% та 83,3% відповідно.

З метою забезпечення населення доступною, своєчасною, якісною та ефективною первинною медико-санітарною допомогою та забезпечення керованості та безперервності медичної допомоги на території області діють комунальні некомерційні підприємства та приватні установи.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено

Виконання всіх заходів та проєктів ДДП забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. З метою підвищення доступності, ефективності та якості медичного обслуговування населення Програмою заплановані заходи щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту лікарняних закладів, в тому числі – будівництво комплексу комунального некомерційного підприємства «Обласний центр онкології (перша та друга черга).

У разі, якщо Програму не буде затверджено, всі заходи і проєкти ДДП не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті регіону сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію. Особливу загрозу становитиме проблема накопичення та утилізації твердих побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій утилізації ТПВ та будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання у населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання регіонального рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя населення.

Програма передбачає розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення (промисловий комплекс, агропромисловий комплекс, енергозабезпечення, транспортний комплекс, реформування житлово-комунального господарства, охорона навколишнього природного середовища, розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом, розвиток споживчого ринку) та охоплює усі види господарської діяльності: промисловий, агропромисловий і транспортний комплекси, енергозбереження та енергоефективність, паливо-енергетична галузь, житлово-комунальне господарство та комунальну інфраструктуру, соціальне забезпечення, впровадження заходів територіального планування, освіти, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт; культуру і туризм, охорону навколишнього природного середовища.

Реалізація заходів та проєктів, що визначені Програмою, спрямована на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Головними екологічними проблемами, що мають відношення до Програми, є: захист атмосферного повітря; необхідність відновлення та модернізація головних споруд та мереж інженерної інфраструктури (злива каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), розвиток системи поводження з твердими побутовими і промисловими відходами, збереження природних рослинних ресурсів.

За кожним пріоритетним напрямком Програми розробляється низка заходів і проєктів, частина з яких, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягає оцінці впливу на довкілля.

Серед основних заходів Програми, що можуть мати безпосередній вплив на навколишнє середовище, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та капітальний ремонт водних свердловин;
- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- будівництво полігонів твердих побутових відходів;
- будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів;
- будівництво теплоелектроцентралі;
- будівництво газопроводів високого тиску;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Стратегічна екологічна оцінка Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік проводиться з метою забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної пунктом 13 частини третьої статті третьої. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT - аналізу екологічної ситуації у Харківській області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території, де реалізується ДДП

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Наявність природних ресурсів;</p> <p>2. Наявність унікальних ландшафтів;</p> <p>3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні;</p> <p>4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області;</p> <p>5. Існуюча програма «Питна вода Харківської області»;</p> <p>6. Існуюча концепція розвитку водного господарства Харківської області;</p> <p>7. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення;</p> <p>8. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалу своєю роботою).</p>	<p>1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості промислових відходів; - забруднення водойм скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд; <p>2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття;</p> <p>3. Низький рівень лісистості території, який майже вдвічі нижчий за середній показник по Україні та нижче оптимального рівня;</p> <p>4. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах;</p> <p>5. Неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування.</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля;</p> <p>2. Формування системного підходу до поводження з відходами в регіоні, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - удосконалення та впровадження системи роздільного збору та сортування; - будівництво інфраструктурних об'єктів з 	<p>1. Зміни клімату;</p> <p>2. Погіршення демографічної ситуації (природне та міграційне скорочення);</p> <p>3. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування;</p> <p>4. Погіршення стану здоров'я населення</p>

сортування та комплексної переробки відходів тощо; 3. Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері; 4. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії; 5. Подальший розвиток екологічного управління; 6. Підвищення рівня екосвідомості представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху; 7. Збільшення кількості та площі об'єктів природно-заповідного фонду; 8. Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області.	внаслідок забруднення довкілля; 5. Загроза підтоплення територій області; 6. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства; 7. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства, а також законодавства у сфері захисту тварин; 8. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій; 9. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області (зокрема, степових та лугових).
---	--

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Харківської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'я населення.

Таблиця 3.2. Оцінка ймовірного впливу ДДП на довкілля відповідно до контрольного переліку

№ з/п	Чи може виконання ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		•		+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3	Погіршення якості атмосферного повітря?			•	
4	Появу джерел неприємних запахів?			•	
5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси					
6	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?			•	+

7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	
8	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	
11	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	+
12	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	
14	Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			•	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	+
Поводження з відходами					
17	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?			•	+
18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	
19	Збільшення кількості відходів I -III класу небезпеки?			•	
20	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	

21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		•		+
23	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями ДДП та цілями місцевих громад?			•	
Біорізномоніття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	+
31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	
33	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	

34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення, інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	+
36	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?			•	
38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	
39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		+
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	

47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

Керуючись стратегічними й оперативними цілями та на основі оцінок, представлених в табл. 3.1 та табл. 3.2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів в атмосферне повітря. Проте, реалізація заходів пункту 13 Розділу «Енергозбереження», ймовірно, може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через подальше сприяння у нарощуванні ресурсної бази та видобуванні паливно-енергетичних корисних копалин. Також реалізація заходів щодо розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, пункт 93 Розділу «Культура і туризм», ймовірно, може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через використання транспортних засобів під час туристичних подорожей та перевезень. Для туристичних перевезень характерними є часті зупинки з метою огляду об'єктів екскурсії, а також рух на невеликих швидкостях, що значно підвищує обсяги викидів.

Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, поліпшення якості атмосферного повітря шляхом скорочення викидів діоксиду сірки, оксидів азоту та речовин у вигляді суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом (пилу), від існуючих великих спалювальних установок. Зокрема, пункт 16 Розділу «Охорона навколишнього природного середовища» – передбачається сприяння реконструкції, модернізації, технічному переоснащенню діючого обладнання Зміївської ТЕС ПАТ «Центренерго», філії «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», КП «Харківські теплові мережі» з метою впровадження заходів Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок. Розглядається можливість впровадження сучасної системи контролю за станом довкілля, у тому числі щодо здійснення моніторингу, оцінки та управління якістю атмосферного повітря.

Водні ресурси. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у поверхневі чи підземні водні об'єкти. Проте, реалізація заходів пункту 15 Розділу «Охорона навколишнього природного середовища» (проведення реконструкції

та будівництва очисних споруд), ймовірно, може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі водні об'єкти чи до збільшення навантаження на каналізаційні системи.

Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення обсягів стічних вод у поверхневі водні об'єкти, зменшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очисних споруд. Зокрема, у переліку інвестиційних проєктів по галузі «Житлово-комунальне господарство» передбачається модернізація існуючої і розбудова нової інфраструктури, а саме капітальний ремонт, будівництво, реконструкція мереж водопостачання та водовідведення; будівництво, реконструкція водних свердловин; будівництво, реконструкція очисних споруд та інше.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо реалізації заходів, спрямованих на поліпшення стану водних ресурсів, зокрема:

- проведення інвентаризації та паспортизації водних об'єктів на території області;
- сприяння розробці та встановлення прибережних захисних смуг навколо поверхневих водних об'єктів на території області;
- розробка плану заходів щодо стимулювання зменшення скидів забруднюючих речовин в поверхневі водні об'єкти та посилення контролю за скидами.

Відходи. Харківська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів. Реалізація заходів пункту 93 Розділу «Культура і туризм», ймовірно, може привезти до збільшення кількості побутових відходів внаслідок розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, проведення в межах області великих культурних, спортивних, ділових подій та заходів (фестивалів, виставок, ярмарків, конференцій тощо).

Програмою, а саме, пунктом 17 Розділу «Охорона навколишнього природного середовища» передбачається впровадження екологічно безпечного механізму поводження з відходами – будівництво комплексів по управлінню комунальними відходами (будівництво полігонів твердих побутових відходів; будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів).

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або у характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів та проєктів Програми не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель. Однак заходами Програми передбачено проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Біорізноманіття. Програмою не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Покращенню стану біорізноманіття може сприяти реалізація заходів пункту 19 «Охорона навколишнього природного середовища» щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Здоров'я населення. Реалізація всіх вище перелічених заходів Програми забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як наслідок, послабить вплив на здоров'я населення. Виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання, а також будівництво та капітальний ремонт водних свердловин – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.

Реалізація інвестиційних проєктів по галузі «Охорона здоров'я» щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту лікарняних закладів, а також реалізація заходів пункту 76 Розділу «Охорона здоров'я» – будівництво комплексу комунального

некомерційного підприємства «Обласний центр онкології» (перша та друга черга) підвищить доступність, ефективність та якості медичного обслуговування населення.

Також реалізація переліку інвестиційних проєктів по галузі «Фізична культура і спорт» Програми передбачає розвиток і популяризацію спорту на території області. Ці зміни можуть сприяти створенню необхідних умов для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортивного резерву на території Харківської області.

Виконання переліку інвестиційних проєктів по галузям «Соціальне забезпечення» та «Охорона здоров'я», ймовірно, може призвести до покращення життя та стану здоров'я населення.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість, передбачено покращення інфраструктури області, управління відходами та підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні з існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту документу державного планування «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам Програми та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів Програми були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Таблиця 4.1. Ключові потенційні екологічні проблеми і ризики, які стосуються ДДП.

Основні ризики	Характеристика ризиків	Заходи, що визначенні ДДП
Можливе користування водою незадовільної якості.	Відсутність мереж водопостачання (водних свердловин, як джерел для водопостачання) в подальшому залишатиме певні ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання. Будівництво та капітальний ремонт водних свердловин.
Можливе забруднення водних та земельних ресурсів, ґрунтів.	Відсутність мереж водовідведення, відсутність каналізаційних очисних споруд, або їх технічна зношеність – може призвести до погіршення якісних характеристик поверхневих водних ресурсів та ґрунтів через інфільтрацію забруднених вод з мереж водовідведення.	Будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд. Будівництво та реконструкція мереж водовідведення.
Можливе забруднення і засмічення земельних ресурсів, ґрунтів, забруднення ґрунтових вод.	Відсутність спеціальних обладнаних місць видалення твердих побутових відходів. Накопичення, розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків.	Будівництво полігонів твердих побутових відходів. Будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів.
Можливе забруднення атмосферного повітря.	Відсутність системи централізованого тепло- та газопостачання може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами.	Будівництво теплоелектроцентралі. Будівництво газопроводів високого тиску.
Можливе зменшення біорізноманіття.	Незабезпечення постійного збільшення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що призведе до припинення розвитку створення запланованих до заповідання природних екосистем,	Створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області. Збереження та охорона природних територій, з

	унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин.	можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму.
Можливий вплив на здоров'я населення.	Усі вище описані ризики є чинниками, що послаблюють здоров'я населення.	Необхідне здійснення усіх заходів, які передбачені ДДП.

Серед екологічних проблем, що можуть спричинити негативний вплив на здоров'я населення, варто виділити:

1) Забруднення атмосфери: провокує захворювання органів дихання, кровотворення, алергічні реакції, онкологічні захворювання, нервово-психічні розлади, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

2) Забруднення водних ресурсів: погіршення анафелогенної ситуації, збільшення кількості хвороб органів кровотворення, шлунково-кишкового тракту, сечовидільної, нервової, ендокринної систем, зниження імунітету, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

3) Забруднення ґрунтів: провокує потрапляння токсичних речовин в організм людини через продукцію городництва та садівництва. Забруднені ґрунти є ідеальним субстратом для появи шкідливих мікроорганізмів, гельмінтів, що сприяє збільшенню захворюваності людей та тварин;

4) Деградація геологічного середовища: сприяє погіршенню анафелогеного стану, умов проживання населення, санітарного стану житлових приміщень, що, у підсумку, провокує захворювання органів дихання, застуди, ГРВІ та зниження імунітету;

5) Проблема накопичення відходів: відходи є небезпечною основою для розмноження хвороботворних мікроорганізмів, вони забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища. Таким чином, накопичення відходів має загальну шкідливу дію на організм людини, що, у підсумку, може призвести до розладу будь-якої системи організму людини;

б) Наявність шумового, електромагнітного забруднення: спричиняє нервові розлади, підвищує втомлюваність, знижує імунітет, може бути причиною порушення сну.

7) Деградація біорізноманіття: зменшення кількості зелених рослин сприяє збільшенню забруднення атмосфери, пригнічує психоемоційний стан людини, може провокувати кількість збільшення хвороб органів дихання. В той же час інвазійні рослини активізують алергічні реакції в організмі людини, збільшення кількості кліщів, гельмінтів провокує серйозні неврологічні хвороби та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Для усунення усіх можливих проблем, які можуть спричинити негативний вплив на здоров'я населення, необхідне впровадження рішень, що передбачені ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік».

Під час реалізації заходів та проєктів Програми необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, які заплановані для впровадження діяльності, визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

ДДП – «Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше.

Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному веб-сайті Харківської обласної державної адміністрації на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин, у місцевих періодичних друкованих ЗМІ, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Департаменту економіки і міжнародних відносин за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;

II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;

III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;

IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;

V. Проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;

VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;

VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі які пов'язані із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проектів Програми, є:

✓ розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);

✓ встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;

✓ використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії;

✓ недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;

✓ скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;

✓ впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;

- ✓ недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;
- ✓ недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення — Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України, яка потребує доопрацювання на основі наукових даних.

Станом на 01.01.2016 мережа займала близько 8 % території України і, в основному, складається з існуючих територій природно-заповідного фонду. За результатами аналізу даних матеріалів визначено, що в межах території, що розглядається ДДП, території природно-заповідного фонду, що внесені до Смарагдової мережі України, відсутні.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу. На території України виділено 39 водно-болотних угідь міжнародного значення, офіційно визнаних Рамсарською конвенцією, а ряд водно-болотних угідь є перспективними для визнання. Деякі водно-болотні угіддя погоджені розпорядженням Кабінету Міністрів України і подані на розгляд Секретаріату Рамсарської конвенції.

Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань по іншим напрямкам співробітництва, таким як зміна клімату, охорона озонового шару, поводження з відходами та іншим, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проекту Програми, що є документом державного планування місцевого рівня. Дотримання перелічених вище зобов'язань може бути реалізоване в сфері науково-технічних розробок, вибору технічно-конструкторських рішень при проектуванні певних об'єктів та споруд, видання певних нормативно-правових актів та державних стандартів в

різних галузях господарської діяльності. Проте слід зазначити, що більшість заходів, визначених ДДП в частині розвитку систем інженерної інфраструктури, поводження з відходами, пропонують впровадження сучасних «дружніх» до оточуючого середовища технологій, що відповідає загальносвітовим принципам охорони довкілля, та сприяє дотриманню міжнародних зобов'язань у даній сфері.

Відповідно до нормативно-правової бази України Програма відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Основні принципи екологічного захисту навколишнього середовища:

- збереження та раціональне використання цінних природних ресурсів;
- дотримання нормативів гранично допустимих рівнів екологічного навантаження на природне середовище та санітарних нормативів;
- виділення природно-заповідних, ландшафтних, курортно-рекреаційних, історико-культурних зон з відповідним режимом їхньої охорони;
- встановлення санітарно-захисних зон для охорони водойм, джерел водопостачання і мінеральних вод.

Враховуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що Програма відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному рівні, враховує їх та пропонує комплекс заходів, які спрямовані на їх виконання.

Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань у інших напрямках співробітництва, наприклад, таких як зміна клімату, охорона озонового шару та ін., слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проєкту документу державного планування, що є документом регіонального рівня.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затвердженими Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) - при реалізації будівництва різних об'єктів комунальної, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, є відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, консервацією, припиненням їх існування, перепрофілюванням, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоімовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. На прилеглий території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними

наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Обрана технологія розміщення забудови є більш екологічно безпечна.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: збільшення території під забудову садибними ділянками, що призведе до збільшення чисельності населення, створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короточасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Програми для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації заходів та проєктів Програми як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадження діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Серед основних ймовірних екологічних наслідків, пов'язаних з реалізацією Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік, є наступні:

а) для довкілля:

- Атмосферне повітря – можливе забруднення від стаціонарних джерел (промислових та сільськогосподарських підприємств) та пересувних джерел (автомобільний та залізничний транспорт). З метою покращення стану атмосферного повітря в області Програмою розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря. Підприємствами теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості (основні стаціонарні забруднювачі атмосферного повітря на території області) вживаються заходи з визначення комплексу потенційних джерел і механізму фінансового забезпечення реконструкції, модернізації, технічного переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок, а також можливості проведення комплексу режимно-налагоджувальних випробувань енергетичних котлів для оптимізації топкового процесу;

- Ґрунти – можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод. Основними заходами Програми щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів є будівництво, реконструкція каналізаційних очисних споруд та мереж водовідведення;

- Поводження з відходами – можливе забруднення і засмічення ґрунтів, забруднення ґрунтових вод та інше, в зв'язку з незадовільним рівнем централізованого вивезення та роздільного збору твердих побутових відходів, з незадовільною організацією планової очистки по збору та своєчасному видаленню відходів. Основним напрямком роботи у сфері поведінки з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. З метою покращення існуючої ситуації із розміщенням та захороненням твердих побутових відходів на території області Програмою реалізуються ряд природоохоронних заходів, в тому числі будівництво полігонів твердих побутових відходів, а також будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів;

- Водні ресурси – можливе забруднення водних об'єктів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод. Основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів є реконструкція, будівництво мереж водопостачання, водовідведення та каналізаційних очисних споруд;

- Здоров'я населення – можливе санітарно-епідеміологічне навантаження на здоров'я населення від транспортної інфраструктури. Програмою передбачається провадження заходів з охорони атмосферного повітря від забруднення та захисту від шуму. Заплановані заходи щодо збереження та охорони природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та забезпечить сприятливі санітарно-гігієнічні умови на території області;

б) для територій з природоохоронним статусом – реалізація рішень Програми запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація заходів та проєктів Програми не матиме впливу на території з природоохоронним статусом;

в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – зважаючи на географічне положення територій, на яких заплановано реалізацію заходів і проєктів Програми, транскордонні наслідки реалізації рішень Програми для довкілля, у тому числі здоров'я населення, відсутні та не очікуються.

Таким чином, реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалося під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов. Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

Програма передбачає виконання великої кількості заходів та проєктів, реалізація яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Серед основних заходів, що можуть мати безпосередній вплив на навколишнє середовище Програми, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та капітальний ремонт водних свердловин;
- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- будівництво полігонів твердих побутових відходів;
- будівництво та реконструкція смітєперевантажувальних станцій та сміттесортувальних комплексів;
- будівництво теплоелектроцентралі;
- будівництво газопроводів високого тиску;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Харківської області.

Узагальнений перелік заходів, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у досягненні стратегічних цілей та завдань Програми:

1. Доопрацювання і експертне вдосконалення системи реалізації заходів та проєктів Програми (з фокусуванням на випереджаючий аналіз кількісних даних по атмосферному повітрю; водним ресурсам; земельним ресурсам та ґрунтам; біорізноманіттю, у т.ч. рослинному і тваринному світу, лісам і територіям природно-заповідного фонду; відходам і забрудненим промисловим і комунальним стічним водам; стану громадського здоров'я – складовим стану довкілля).

2. Організація і впровадження ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля реалізації заходів та проєктів Програми, включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотнього зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проєктів за даними моніторингу складових стану довкілля.

3. Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на території області) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також – стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

4. Організація і забезпечення транскордонних консультацій (за потреби) для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання заходів та проєктів Програми в умовах виявлених транскордонних впливів на складові довкілля у спільному транскордонному субрегіоні.

5. Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання заходів та проєктів Програми, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недосконалість інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік будуть розглянуті наступні альтернативи.

Зважаючи на комплексність рішень Програми, що обумовлюється необхідністю виконання стратегічних цілей Програми, призначених для різних видів промислово-виробничої, соціальної, рекреаційної, комунікаційної діяльності, здійснюється розгляд виправданих альтернатив планованих рішень. При впровадженні заходів Програми, у порівнянні з існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення. Найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми. Разом з тим, в процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки буде розглянуто наступну альтернативу: «Нульовий сценарій» – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки виконано:

- збір та аналіз інформації про поточний стан компонентів навколишнього природного середовища при використанні даних, зазначених у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2019 році, Екологічному паспорті Харківської області, тощо;

- проведення аналізу слабких та сильних сторін ДДП з точки зору екологічної ситуації;

- проведення консультацій із органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення;

- проведення консультацій з громадськістю – громадських обговорень та конкретного виявлення поточних екологічних проблемних питань області, та, водночас, попередження можливих негативних впливів реалізації завдань Програми.

При цьому використані такі методи:

- ✓ історичний метод – вивчення та аналіз формування й розвитку об'єктів території проектування у хронологічній послідовності;

- ✓ таксономічні методи – оцінка та ранжування ризиків впливу екологічних чинників на стан здоров'я населення та навколишнього середовища;

- ✓ метод ведення екологічного моніторингу – запровадження постійних у часі спостережень.

Вищевказані методи та підходи базуються на ключових принципах прийняття екологічно безпечних рішень – попередження та запобігання шкодочинному антропогенного впливу.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту ДДП є його відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз проекту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:

- проаналізовано в регіональному плані природні умови території, яка межує з ділянкою розміщення планової діяльності, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;

- розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі забруднення атмосферного середовища;

- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;

- проаналізовано склад ґрунтів, рівні залягання підземних вод, особливості гідрогеологічних умов майданчика за результатами інженерно-геологічних вишукувань;

2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;

3) розглянуто способи ліквідації наслідків;

4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;

5) отримані зауваження і пропозиції до проєкту ДДП;

6) проведено громадське обговорення у процесі розробки проєкту ДДП.

При підготовці Звіту про стратегічну екологічну оцінку були виявлені наступні труднощі:

- відсутність на момент виконання Звіту нормативно-методичного забезпечення та стандартів щодо підготовки Звіту;

- відсутність методики, що дозволяє здійснювати довгострокові прогнози впливу об'єкту на довкілля;

- відсутність актуальних даних характеристики сучасного стану складових навколишнього природного середовища, біорізноманіття, інвентаризації природних ресурсів та, особливо, моніторингу довкілля безпосередньо для території регіону, що розглядається у відкритому доступі.

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік спрямована на дотримання високих екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від заходів та проєктів Програми вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття та рекреаційні зони. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг довкілля – комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних спостережень, оцінки та прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або послаблення.

Загальнодержавний моніторинг довкілля здійснюється у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля». Система моніторингу спрямована на: удосконалення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля; покращення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях; підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення; сприяння раціональному використанню природних ресурсів та екологічної безпеки, сталого розвитку.

Підприємства, установи та організації незалежно від форм їх власності та підпорядкування, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані та/або узагальнену інформацію для її комплексного оброблення (відповідно до п. 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля»).

В основі моніторингової оцінки лежить система кількісних і якісних індикаторів, що характеризують повноту та ефективність реалізованих рішень та який вплив це справляє на систему управління.

Екологічний моніторинг довкілля є сучасною формою реалізації процесів екологічної діяльності, за допомогою засобів інформатизації забезпечує регулярну оцінку і прогнозування стану середовища життєдіяльності суспільства та умов функціонування екосистеми для прийняття управлінських рішень щодо екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Державна система екологічного моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що здійснює збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природних середовищ, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України з міжнародних екологічних угод, програм, проєктів і заходів.

Екологічний моніторинг довкілля здійснюється за достроковою державною програмою, яка визначає спільні, узгоджені за цілями, завданнями, територіями та об'єктами, часом (періодичністю) і засобами виконання дії відомчих органів державної виконавчої влади, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності.

Суб'єктами Державної системи екологічного моніторингу довкілля, відповідальними за обов'язкове здійснення Державної програми екологічного моніторингу довкілля, є міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які, згідно зі своєю компетенцією, отримують та обробляють дані про стан довкілля і виробляють відповідні рішення щодо нормалізації або поліпшення екологічної обстановки, раціонального використання і забезпечення якості природних ресурсів.

Об'єктами інформатизації в Державній системі екологічного моніторингу довкілля України є процеси відомчої екологічної діяльності та їх інтеграція на локальному, адміністративно-територіальному і державному рівнях, які, відповідно, охоплюють:

- території промислово-міських агломерацій, санітарно-захисних зон великих підприємств, в тому числі АЕС, великих водоймищ, природоохоронних зон та інших спеціально визначених просторових одиниць;

- території областей України;
- території промислово-економічних регіонів, басейнів, великих річок та України в цілому.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку території та підвищення якості життя населення.

Оцінка фактичного впливу здійснюється на підставі та з урахуванням результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища щодо реалізації господарської діяльності.

На підставі проведеного аналізу ДДП зроблено висновок, що Програма відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів Програми не справить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Не зважаючи на зазначене, рекомендується здійснення наступних контрольних заходів:

- порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками в області, в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;

- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками у містах області, в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми.

Оскільки Програма є документом державного планування з обмеженим терміном дії, а саме 1 бюджетний рік, пропонується здійснити моніторинг виконання Програми, обмежившись періодом 1 рік.

Таблиця 9.1 Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми.

№	Індикатор
<u>Атмосферне повітря</u>	
1.	Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
2.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, оксиди азоту та діоксид сірки) в атмосферне повітря
3.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т
4.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг
<u>Водні ресурси</u>	
5.	Обсяги забору та використання свіжої води
6.	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти
7.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
<u>Відходи</u>	
8.	Обсяги утворення ТПВ на території області
9.	Обсяги утворення промислових відходів на території області
10.	Обсяги утилізованих промислових відходів
11.	Обсяги накопичених промислових відходів

Здоров'я населення	
12.	Природний приріст, скорочення (–) осіб
13.	Рівень захворюваності населення області

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік виявлена відсутність ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що, в першу чергу, пов'язано із відсутністю проектування, будівництва чи функціонування потужних матеріальних об'єктів виробничого призначення біля державних кордонів.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

У процесі проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2021 рік» було окреслено першочергову пріоритетність утвердження екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, що, у свою чергу, слугують гарантими високого рівня безпеки, покращення стану здоров'я населення та екологічної ситуації території. Проектом документу державного планування враховані наявні проблеми території і запропонована найбільш екологічно доцільна та економічно вигідна його територіальна організація та подальший сталий розвиток.

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2021 році.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному, регіональному рівнях та екосистемний підхід, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Пріоритетні цілі та завдання Програми на 2021 - 2023 роки:

- підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності;
- сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області;
- диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції;
- сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області;
- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
- сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів;
- зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв;
- збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області;
- оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу;
- оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур, яка буде відповідати оптимальному співвідношенню культур у сівоzmінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах;
- подальше збільшення виплат за оренду земельних ділянок (паїв) сільськогосподарськими підприємствами залежно від результатів господарської діяльності та фінансово-економічного стану орендаря;
- створення умов для розвитку сільських територій;
- скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства;
- продовження роботи щодо оснащення житлових будинків приладами обліку;
- впровадження енергозберігаючих заходів в житлово-комунальному господарстві;
- підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області;
- скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- безумовне освоєння коштів, виділених з бюджетів всіх рівнів та обласного екологічного фонду.

В Програмі визначаються основні умови для реалізації видів діяльності або

об'єктів, в тому числі щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку

№ зп.	Прізвище, ім'я, по-батькові	Кваліфікація	Підпис
1	Кравченко О.К.	Магістр екології та охорони навколишнього середовища	
2	Божко О.С.	Магістр екологічної безпеки	